

STUDYO PRI LA DERIVADO

EN LA

LINGUO INTERNACIONA

DA

L. COUTURAT

Doktoro di literaturo

2MA EDITURO

Preco : I franko

PARIS

LIBRAIRIE CH. DELAGRAVE

15, RUE SOUFFLOT

1910

Tous droits réservés.

(Transskribita en 2017 da Tiberio Madonna)

STUDYO PRI LA DERIVADO

AVERTO

L'Etude sur la Dérivation en Esperanto, dédiée à MM. les membres du Comité de la Délégation pour l'adoption d'une langue auxiliaire internationale, kompozita en junio 1907, imprimita ye 1000 exempleri, esis disdonita a la max konocata ed eminenta Esperantisti, dum e pos la Esperantista Kongreso en Cambridge (agosto 1907), ed aparte a la membri di la Lingva Komitato. Ol ricevis tante multa ed autoritatoza aprobi, ke l'auto-ro povis esperar, ke la « mastri di Esperanto » aplikos adminime parto de la principi di sa Studyo, e ke pri ta tre grava parto di la L. I. interkonsento povos facile realigesar inter la Lingva Komitato e la Komitato di la Delegitaro. La Esperantista chefi decidis altre. Sed la teorial principi propozita en ca verko esis aplikata en la proyekto di Ido, e, pos ke la Lingva Komitato rifuzis diskutar olca, en la Linguo di la Delegitaro; quo pruvis, quante maljusta esis la (cetere malmulta) kritikanti, qui objektis, ke ta logikala principi esas « teorial bona », sed valoras nulo por la praktiko ed esas neaplikebla. La praktiko, a qua li apelis, refutis lia aserto.

La diskreteso di l'autoaro aparas de la menciono imprimita sur la kovrilo : « Til altra decido, ica broshuro ne esas destinata a la publiko nek vendata ». To signifika, ke ol esis nur privata ed amikal propozo di l'autoaro a la max kompetenta samideani, e ke il zorgis evitar, ke ta kritiko di Esperanto influez malfavore e maljuste irga « profani ». Sa intenco e bonvolo esis tute miskonocata.

Ca verko esis kompozita en franca, nam, por tradukar, explikar e diskutar la esperantal derivaji, on bezonas altra linguo. Nun ni tradukas ol en Ido, pro ke ca linguo realigas la justa principi di la derivado, e povas do komparisar ed opozesar ad Esperanto.

Ol kontenis la sequanta Avertito :

« Quale bazo di la yena laboro ni prenis la du vortolibri *esperanto-germana* e *germana-esperanto*, 2-a edituro (aparinta ye fino di 1906), pro ke li esas le max recenta e max kompleta, e pro ke li havas l'aprobo e specala rekomendo di D-ro Zamenhof... Ta du vortolibri esas do, plu kam omni altra, l'autentika expresuro di la pensado di la Maestro, e di la spirito qua regnis en la kreado di *Esperanto* ».

On ne povis aludar plu diskrete la fakto, ke ta vortolibri esas plena de mallogikaji, kontreregulaji ed idiotismi, quin la max kompetenta Esperantisti rimarkis kun rigreto e malquieteso, nam oli

manifestis krude la manko di metodo, qua karakterizas Esperanto primitiva, ed oli igis timar, ke la linguo, sub tala influo e pro tala exempli, sempre plu koruptesos. Nula libri kontributis plu multe a pruvar la neceseso di reformo, me dicas, di principal e sistemal reformo. Ni esis zorgoze, paciente klasizinta omna maljusta derivaji e kompozaji di Esperanto ; ni trovis por singla klaso la moyeno korektigar ol, e ni malkovris tale la generala reguli di la derivado, ne do *a priori*, per logikal rezonado, sed *a posteriori*, per longa observado di la mallogikaji en la esperantal literaturo. Ni do bone savis, *ni esis certa*, exhaustinte omna posibla kazi, ke nia sistemo esas aplikebla en la tuta vortaro sen ula impedilo o malfacilajo. Sed ni tute ne supozis lor, ke, pro la blinda rezisto di la mastri di Esperanto, ni esos forcata facar ipsa ta aplikado, e kunlaborar a la linguo, qua plenigas la postuli di la logiko. Se ta linguo existas nun, e portas altra nomo kam Esperanto, la « kulpo » (o merito forsan) apartenas nur a la tale dicita konservema chefi di Esperanto. Pro to anke ni supresas la nomo di Esperanto en la titolo di ca verko, tante plu, ke la principi expozita en ol povas aplikesar ad irga linguo.

Ta duesma edituro ne esas sklava traduko di l'unesma ; unesme, pro ke mea opinionis progresis e precizijis de du yari, pro la plua sperienco aquirita ;

duesme, pro ke kelka parti esis cirkonstancala, e neplu havas nun ula motivo.

INTRODUCO

La sistemo di derivado di Esperanto esas nekontesteble la max karakteriziva traito di ta linguo ; plu kam ulo altra, ol donas ad ol ta aspekto di logikal simpleso e klareso, qua samtempe seducas la teoriisto ed igas la linguo tre facile lernebla e praktikebla mem da la personi malmulte instruktita. Ta sistemo esas anke la fonto di la richeso di la linguo, e konstitucas ol quale linguo vivanta ed autonoma. Nam, dum ke nula de nia lingui posedas kompleta e reguloza familyo de derivaji (1), Esperanto povas formacar logikale omna bezonata derivaji, per metodo generala e reguloza, qua furnisas kune la *formo* e la *senco* di la nuva derivajo.

Tamen nul autoro di lernolibro ja zorgis formular explicitate e rigoroze la reguli di la derivado ; e ta omiso esas aparte frapanta pri la derivado nemediata. Ni nomizas *nemediata* omna derivado, qua konsistas en simpla chanjo di la gramatikal finalo di vorto ; dum ke la *mediata* derivado facesas per afixi (sufixi o prefixi), sive adjunctita, sive supresita. Or en la lernolibri, on

---

(1) Ni nomizos « familyo » de vorti la kolekto di omna vorti derivita de la sama radiko, sive nemediate, sive per afixi.

dicas ya ke, donite ula radiko, on obtenas substantivo adjuntante ad ol **-o**, verbo, adjuntante ad ol **-i**, adjektivo, adjuntante **-a**, e.c. ; sed on ne dicas, *qua esas la senco* di la vorto tale formacita. Tamen, to esas esencala parto di la derivado ; nam tute neutila esas formacar nuva vorti, se on ne konocas exakte lia senco : a singla *formo* di derivado devas do korespondar specala *senco* (o chanjo di senco) : to esas ya simpla konsequanto di la *principo di unasenceso*. On riprochas juste a nia lingui uzar plura afixi por la sama senco, ed atribuar plura senci ad un sama afixo. Linguo artificiala, kontre, havas l'avantajo, ke sa derivado povas, do devas, esar *unasenca*, t. e., ke existas unasenca e reciproka korespondo inter la formo e la senco di singla derivajo (quale, generale, inter la idei e la vorti o vortelementi).

Or ta fundamental principio havas quale konsequanto la *principo di renversebleso*, nome : Se on transiras de un vorto ad altra vorto samfamilya per ula regulo, on devas transirar, inverse, de ca lasta a l'unesma per regulo exakte inversa ; ton on expresas dicante ke la derivajo devas esar *renversebla*. Exemple, se la sufijo **-ist** indikas persono okupanta su profesione pri ula kozo (**artisto**, **muzikisto**), la substantivo obtenata per supreso di ta sufijo devas indikar la kozo pri qua okupas su la dicita persono (**arto**, **muziko**). Nam

altre on obtenus du senci por la sama vorto, quo violacus la principio di unasenceso.

Ta regulo esas absolute generala, e valoras por omnaspeca derivaji. Sed ol genitas konsequanti aparte interesanta, se on aplikas ol a la *nemediata derivado*. Pro ke on devas transirar segunvole de la verbo a la substantivo, od inverse, per simpla chanjo di la gramatikal finalo, konsequas, ke la radiko devas konservar sempre la sama senco, e ke la finali havas nul altra efiko, kam indikar la gramatikal speco di la vorto, t. e. la gramatikal rolo, en la frazo, di l'ideo expresata da la radiko. Do *la gramatikal finali ne povas chanjar la senco di la radiko e servar por la derivado*, quale eventas konstante en Esperanto.

Ta difekto aparas en la konsilo, quan la autori di lernolibri donas a la lernanti. Li konsilas memorar zorge, ne nur la senco di la radiko, t. e. l'ideo quan ol riprezentas, sed anke sa gramatikal speco, t. e. la speco di la vorto, quan on formacas unesma de la radiko. Pro quo ta prezorgo esas utila ? Ex. de la verbo **hipokriti** on derivas **hipokrito** (hipokritala ago), e la persono esas **hipokritulo**. Sed de **fripono** on derivas nemediate **friponi** (*friponesar*) ; pro quo **fripono** ne indikas l'ago, e **friponulo** la persono ? Pro ke la radiko esas verbal en l'unesma kazo, e substantival en la duesma. Konseque, por facar korekta derivi, on devas memorar l'unesma derivajo di singla radiko, e se on eroras pri ta

detalo, on falas necese en erori. Ex. on trovas **kulturigi** en la senco di *kulturar* : pro quo ? Pro ke on departis de la adjektivo **kultura**, quan on interpretas : *kulturata* ; sed, se on departus de la substantivo **kulturo**, on devus dicar simple : **kulturi**, nam lor **kulturo** esus : l’ago kulturar. To esas nur exemplo di la sennombra dusencesi od absurdesi, quin genitas la violaco di la logikal principi supere dicita.

Ta principin ni aplikos nun a la kritikal studyo di singla speco di derivado, ed unesme di la *nemediata derivadi*, qui esas le max ofta ed importanta. Pri singla ni formulizos la regulo, qua rezultas de l’apliko di la principi ; pose, ni exploros e kritikos la maljusta apliki, e ni indikos lia remedyo.

CHAPITRO UNESMA

NEMEDIATA DERIVADI

Konseque la *principo di renversebleso*, on ne povas distingiar, en la nemediata derivadi, la primitiva e la derivita vorto; ni do ne studyos aparte la derivado di la verbo, di la substantivo, e. c., sed la reciproka relati di ta vorti duope konsiderata.

I. – Relato di l'verbo e di l'substantivo.

§ 1. Generale, kande radiko admisas verbal senco, t. e., povas formacar nemediate verbo, la substantivo nemediate derivita signifikas l'ago o stando expresita da ta verbo. La exempli esas sennombra ; ni citez nur kelki : **esper**i, **espero** ; **enui** (*enoyar*), **enuo** (*enoyo*) ; **fondi**, **fondo** ; **legi** (*lektar*), **lego** (*lekto*) ; **pagi**, **pago** ; e. c.

§ 2. Per extenso natural e preske neevitebla, di qua nia lingui donas sencese l'exemplo, la substantivo nemediate derivita de verbo signifikas anke la esencal o nemediata rezultajo di l'ago, qua esas ofte nedicernebla de l'ago ipsa. Exempli : **dekreto** (*dekreto e dekreturo*) ; **diferenco** (*difero*) ; **diro** (*dico e dicajo*) ; **dono**, **donaco** (*donajo*) ; **esprimo** (*expreso ed expresuro*) ; **flekso** (*flexo e flexuro*) ; **gravuro** (*grabo e graburo*) ; **imito** (*imito ed imituro*) ; **izolo** (*izolo ed izoleso*) ; **kolekto** (e *kolekturo*) ; **komentario** ; **komisio**, **kompilo**,

koncepto, **kondiĉo** (*kondiciono*), **kontribuo**, **kontuzo**, **kopio** (e *kopiuro*) ; **manko** (e *mankajo*) ; **mordo** (e *morduro*) ; **pako** (*pako* e *pakigo*) ; **parodio**, **produkto** (e *produkturo*) ; **profito**, **rabato**, **rikolto**, **riparo**, **rompo** (e *rompuro*) ; **sigelo**, **signifo** (*signifiko*), **solvo** (e *solvuro*) ; **sputo** (e *sputajo*) ; **stampo**, **studyo**, **ŝuldo** (*debo* e *debajo*) ; **ŝvelo** (*inflo* ed *influro*) ; **ŝvito** (*sudoro* e *sudorifo*) ; **takso**, **tatuo** (*tatuuro*) ; **testamento**, **tinkturo** (*tinto* e *tinturo*) ; **traduko**, **valoro**, **verko** (*verko* e *kompozio*) ; **vundo** (e *vunduro*). La neposibleso dicernar praktike la fakto e sa nemediata konsequanto aparas aparte en la nomi di meteori : **pluvo** (la fakto pluvar, e la pluvo falanta o falinta) ; **neĝo** (*nivo*) ; **hajlo** (*grelo*), e. c.

§ 3. Kelkafoye la substantivo indikas nur la rezultajo nemediata e l'esencal produkturo di l'ago. Exempli : **amalgamo**, **apanajo**, **argumento**, **desegno**, **faldo** (*falduro*) ; **fendo** (*fenduro*) ; **foso**, **fumo** (*fumuro*) ; **makulo**, **markoto**, **noto**, **odoro**, **ploro** (*larmo* : por ni *ploro* esas nur l'ago *plorar*) ; **rezulto** (*rezultajo*), **skemo**, **skiso**, **trato**.

En ta kazo, on indikas en Esperanto l'ago propre dicita per la sufiko **-ad** : **faldado** (*faldo*) ; **fendado** (*fendo*) ; **fosado** (*eskavo*) ; **fumado** (*fumo*), e. c. Same pri kelka exempli di la § 2 : ex. on dicis : **dum la verkado de tiu ĉi verko** (*dum la kompozio di ca verko*). Sed to esas evidente nekonsequanta.

Nam, segun la *Fundamento* ed omna lernolibri, « **ad** signifikas la duro di l'ago » o la repeto di l'ago (exempli klasika : **pafo**, **pafado** ; **danco**, **dancado**). Sed de ta defino konsequas necese, ke la sufijo **-ad** povas aplikesar nur a radiko, qua signifikas ja per su ula ago. Same kam **pafado** esas nur itero di **pafo**, e **dancado** nur durigo di **danco**, **fendado** povas esar nur la frequeso di **fendo**. Esas do neposibla konsiderar **fendo** quale rezultajo di l'ago, e **fendado** sola quale simpla ago : to esas absolute kontrala a la *Fundamento*.

En altra kazi, kontre, on distingas la rezultajo di l'ago per la sufijo **aĵ** : **diraĵo**, **donajĵo**, **esprimaĵo**, **imitaĵo**, **kolektaĵo**, **kopiaĵo**, **pakaĵo**, **produktaĵo**, **rikoltaĵo**, **solvaĵo**, **studaĵo**, **tradukaĵo** ; ed on konservas la substantivo nemediate derivita por expresar l'ago (adjuntante segun bezono la sufijo **-ad**). Ta sistemo sola esas konforma a la principi di Esperanto. Sed ta uzado di **-aĵ** esas dusenca en multa kazi, nam, kun verbal radiko, **-aĵ** equivalas **-ataĵ** (od **-itaĵ**), ed indikas principe la pasiva obyektajo di l'ago : la *kozyo dicita*, *donita*, *imitita*, *kopiita*, *tradukita*... Or, se existas kazi en qui la rezultajo o produktaĵo di l'ago identesas a la pasiva obyektajo di l'ago, existas altri (quin ni jus citis), en qui ta du kozi esas tre diferanta : la *kopiuro* ne esas l'*originalo kopiita*, l'*imituro* ne esas la *kozyo imitita*, la *tradukuro* ne esas la *texto tradukita*. Uzar **-aĵ** en ta kazi, esus genitar multa intermiksi. Necesa esas

nuva sufijo, qua indikas nur ed explicite la rezultajo di l'ago : exemple, la sufijo **-ur** (2). On dicos : *fendo, fenduro* ; *rompo, rompuro* (*rompajo, rompita*jo esas kozo rompita) ; *imito, imituro* (*imitajo* esas kozo imitata) ; *kopio, kopiuro* (*kopiajo* esas kozo kopiata), e tale plue.

§ 4. On trovas pose amaso de verbi nemediate derivita de substantivi, qui signifikas « uncionar, garnisar, vestizar, provizar per » : **ori** (*orizar*) ; **arĝenti**, e. c. ; **sali** (*salizar*) ; **sukeri** (*sukrizar*) ; **gudri** (*gudrizar*) ; **sabli, vitri, vuali** (*velizar*), e. c. On havas anke adjektivi-participi : **dentita** (*dentizita*), **pintita** (*pintigita*), qui semblas supozar verbi **denti, pinti**. Kelkafoye on trovas uzata en ta senco la sufijo **-um** : **aerumi** (*aerizar*) ; **sapumi** (*saponizar*) ; o mem la sufijo **-ig** : **alkoholigi, elektrigi, limigi, lumigi, ordigi** (*ordinar*) ; **reguligi**. Esas evidenta, ke la sufijo **-ig** esas mallogike uzata en ta kazi. Vere on interpretas ta derivaji per adjektivi : *igi alkohola, elektra, lima, luma, orda, regula*. Sed, unesme, nulo indikas ke la verbo venas de adjektivo plu kam de substantivo ; e duesme, ta adjektivi ne povas signifika *alkoholoza, elektrizita, limitizita, lumizita, ordinita, regulizita*,

---

(2) Prenita de la latina : *flexura, figura, mensura, pictura* (segun S-o Peano), e de la franca : *fêlure, rupture, cassure*, e. c. Ta sufijo esis sugestita da S-o Leau. Cetere, la yena verko debas multo a la observi di S-o Leau, qua tute konsentas kun me pri la principi expozata en olu.

se ne per misuzo, quan ni diskutos infre. On trovas kelkafoye du formi sinonima, qui denuncas la hezito ed embaraseso di l' autori : **ciri** e **cirumi** (*cirajizar*), **dati** e **datumi**, **kolori** e **kolorigi**, **loki** e **lokigi**, **kupri** e **kuprumi**, **ombri** ed **ombrumi**, **ori** ed **orumi**, **pensii** e **pensiumi**, **spici** e **spicumi**, **stani** e **stanumi**, **sukeri** e **sukerumi**, **zinki** e **zinkumi**.

Kompreneble, la verbal substantivo (expresanta l' ago) ne povas genitesar reguloze per substituco di **-o** ad **-i** ; on uzas necese **ad** : **krono**, **kroni** (*kronizar*), **kronado** (*kronizo*). To suficas por rivelar la mallogikeso di ta derivaji.

Ta mallogikeso aparas ankore plu bone, se on rimarkas la verbi, qui expresas la kontral ago : **bridi** e **senbridigi** ; **seli** e **senseligi** ; **mebli** e **senmebligigi** ; **zoni** e **dezonigi**. Logikale, la kontrajo di **bridi** devus esar **malbridi** ; o la kontrajo di **senbridigi** devus esar exemple **kunbridigi**. La max bela exemplo esas : **armi** (*armizar*) ; **armilo** (*armo*: malbonega derivajo, nam *armo* ne esas instrumento por armizar !) ; **senarmigigi** (*malarmizar* : quo supozas, ke on departas de *armo* !) On devas evidente selektar un de la du seryi tante stranje intermixita en ca familyo : se on departas de **armi**, on devas dicar **malarmi** ; se on departas de **armo**, on povas dicar **senarmigigi**, sed on ne povas dicar **armi** : ta verbo signifikas nulo.

La remedyo di omna ta mallogikaji esas facile trovebla, ol esas ja konocata. De kande on komencis kompozar artikli ciencala e laborar la teknikal vortari, on rimarkis la manko di sufijo expresanta : « garnisar, vestizar, impregnar per ula substanco », ed on propozis la sufijo **-iz** (3), ja sat internaciona en ta senco (4). A to on objektis, ke on ne devas krear nuva sufixi por la teknikal linguo, kande la existanta sufixi suficas a la vulgara linguo. Sed tute kontre : se ta sufixi esas necesa por la ciencala linguo, li esas anke utila por la vulgara (quale pruvas la exempli supere citita), ed on devas admisar li en la du, tante plu ke la du devas esar un sol e sama linguo.

---

(3) K. VERKS (Ch. Verax), *Pri nova teknika sufikso -izi*, en *Int. Sciencia Revuo*, I yaro, (1904) p. 35a. En sa *Vocabulaire fr.-esp. photographique* (Paris, Mendel, 1907), on trovas la verbi: **alunizi, amelizi, bitumizi, gumizi, gelatenizi, nikelizi, parafinizi, sulfizi, talkizi**. Sed en sa posa e plu ampla *Vocabulaire technique et technologique fr.-esp.* (Paris, Hachette, 1907), ta sufijo preske malaparis, e l'autoro indikas en la prefaco, ke il supresis ta verbi, sed ke la teknikisti povos uzar li, se li semblos necesa. Unvorte, il cedis a la Fundamentisti, di qui la devizo esas : « Nula chanjo, nula nuvajo ! » Tala esas la « grandega libereso », quan on juas sub la regno di la Fundamento ! E nun ula konservemi audacas asertar, ke li ja aceptis le max utila de nia sufixi, e nome **-iz** ed **-oz** !

(4) La sufijo *-iz* esas greka ; ol pasis en malalta latino, e tra ol en la moderna lingui: D. *-isieren* ; E. *-ize* ; F. *-iser* ; I. *-izzare* ; S. *-izar*. Ol havas diversa senci, qui korespondas a nia sufixi *-ig, -iz* ed *-if*.

Prefere kam aceptar ta nuva sufixo, uli propozis uzar en ta senco la sufixo **-um**. Sed on ne devas trouzar ica sufixo, nam sa senco esas nedeterminita, e la vorti, quin ol formacas, devas lernesar aparte en la vortolibri. Or la derivaji, en qui la sufixo **-iz** esas necesa, kontesas centope ; do, se on uzus **-um** vice **-iz**, la sufixo **-um** ricevus necese per l'uzado la senco di la sufixo **-iz**, e perdus sa propra nedetermineso ; ol neplu povus restar en la diversa derivaji, en qui on uzas ol nun, en manko di specala sufixo. Sed a derivado determinita devas korespondar afixo egale determinita e specala ; e la fakto ke Dro Zamenhof oblivyis ol, ne esas suficanta motivo por privacar eterne la L. I. de un de la max utila elementi, qua uzesas tante ofte en nia lingui, e di qua la manko esas kauzo di sennombra nelogikaji.

§ 5. Altra verbi, nemediate derivita de substantivi, signifikas « agar, traktar per, influar per, modifikar per » : **bastoni, brosi, kanoni, najli, pioçi, ŝraŭbi, veneni, vipi** ; anke « uzar » : **telefoni, telegrafi** ; o fine « ludar per » (muzik-instrumento) : **tamburi, trumpeti, violoni**.

Anke en ca klaso on trovas heziti, qui rivelas la maljusteso di ta derivaji : **marteli** e **martelumi**, **sabri** e **sabrobati**, **ŝtoni** e **ŝtonmortigi** ; **kanonigi** (F. canoniser) ; **krucumi** (*krucagar*) apud **gilotini** ; **vaporumi** apud **fumaĵi** (*fumagar, fumizar*) ; fine,

okuli, okuladi e okulumi, 3 verbi kun la sama senco !

Quale supere, la verbal substantivo esas formacita per la sufijo **-ad** : **bastonado, brozado, kanonado, telegrafado**, quo esas evidente maljusta.

La maljusteso di ta derivaji esas tante plu shokanta, ke generale en Esp. la nomo di l'instrumento derivas de la verbo (per la sufijo **-il**, mem kande en nia lingui la nomo esas primitiva : **kombi, kombilo ; razi, razilo ; trançi, trançilo ; tondi, tondilo ; kudri, kudrilo ; segi, segilo ; sigeli, sigelilo ; remi, remilo ; raspi, raspilo ; rasti, rastilo ; fajli, fajlilo** (*limar, limilo*) ; **plugi, plugilo, balai, balailo**, e. c. Pro quo ne dicar simile : **brosilo, pioçilo**, e. c. ?

Uli respondas, ke la verbo signifika l'ago esas logike posa a la nomo di l'instrumento : per quo on povas **bastoni**, se ne per bastono ? **telefoni**, se ne per telefono ? Sed ta objekto ruinus omna derivaji en **-ilo**, qui tante abundas en Esp. : per quo **kombi**, se ne per « kombo » ? per quo **remi** se ne per « remo », e. c. ? On havas do nul motivo por dicar **kombilo** e ne **brosilo ; rastilo** e ne **pioçilo**, e. c.

Certe, en ula kazi, la derivado iras plu naturale de la nomo di l'instrumento a la verbo di ago, ex. **bastono** ne esas (esence e simple) instrumento por batar ; ed esus stranja dicar **violonilo** (instrumento

por « violonar »). Sed en ta kazo on ne mem bezonas inventar nova afixo : suficas uzar l'existanta radiki, qui signifikas « agar per, uzar o ludar », t. e. prenar **-ag**, **-uz** e **-lud** quale sufixi : on ne trovos altri plu klara e mallonga. On dicos do (departante de la substantivo) : *brosagar*, *martelagar* ; *telegrafuzar*, *telefonuzar* : se on ne preferas derivar la nomo de la verbo di ago (*telegrafilo*, *telefonilo*) (5) ; *violonuzar* (o *-ludar*), e. c. En kelka kazi, on devos adoptar nova radiko por ideo, qua ne reale derivas de la radiko koncernata : ex. on *skrubizas* o *skrubagas* kesto, kande on provizas o klozas ol per skrubi. Sed l'ago « enirigar skrubo turnante ol » ne povas derivesar logike de l'ideo di skrubo : nam on povus same derivar l'ago inversa : « ekirigar skrubo turnante ol ». On dicos do : *visar* (o rispektive *malvisar*) skrubo.

La verbal substantivi esos perfekte reguloza e klara : *martelago* signifikas per su ipsa : ago per martelo ; *pedalago*, ago per pedalo ; e. c. On povos anke formacar kompozaji : *bastonbato*, *sabrobato*, e. c.

S^o VERAX propozis uzar la sufixo *-iz* anke en la senco : « agar per ». Sed to esus kelkafoye dusenca. Ex. *klovizar* esas provizar, ornar per klovi, e ne *klovagar* (fixigar per klovi) ; *gluizar* esas propre uncionar, kovrar per gluo, ne *gluagar*, t. e. aplikar e

---

(5) Fakte on adoptis ta lasta aranjo en Ido.

fixigar per gluo ; e. c. Ta distingo ne esas subtilajo ; ol esas absolute necesa en la teknikal linguo, ex. por l'exakta deskribo di ula operaci od industrial procedi (6).

§ 6. Altra verbi nemediate derivita de substantivi signifikas : « igar tala, donar tala formo o stando » : **afiŝi, broŝuri, dozi, falsi, fibri, kvadrati, magneti, oksidi, pinti, silabi, spliti, tavoli.**

Ca klaso montras plu kam irg altra, quante la logiko mankas ad Esperanto ; nam por formacar korekte ta derivaji, suficus uzar reguloze la sufico existanta **-ig** : **afiŝigi, dozigi, falsigi, magnetigi**, e. c. Kompreneble, on povas chanjar la senco di ula radiki, segun ke esos plu oportuna donar ad oli la verbal o la nomal senco : on povus ex. adoptar la verbo *afishar*, e derivar de ol *afishajo* (en senco di la nuna **afisho**). Sed omnakaze, on ne povas havar samtempe la verbo **afishi** e la substantivo **afisho** ; on devas selektar l'unu o l'altru quale departo-punto di la familyo.

§ 7. Altra verbi nemediate derivita de substantivi signifikas : « facar, produktar » : **burĝoni, flami, flori, ĝermi, fabli, rimi, versi, perli, urini, vapori.** On devas rimarkar, ke ta verbi netranzitiva nule povas formacesar per la sufico

---

(6) *Gluizar* postal marko tute ne esas *gluagar* ol : l'unesma operaco facesas en la fabrikeyo, la duesma sola da l'uzanto.

-ig, qua genitas tranzitiva verbi signifika : « transformar ulo en altro » : exemple **vapori** (*vaporifar*) ne esas samsenca kam *vaporigar*. Hike anke la maljusteso manifestesas per duopla formi : **nesti** e **nestiĝi** (*nestifar*) : la du egale absurda : **nesti** signifikas nulo, e **nestiĝi** signifikas *divenar nesto* ; **fumi** (subyekto : persono) e **fumiĝi** (subyekto : kameno) : *divenar fumuro*, o *fumanta*, o *fumata*, o *su fumar* ? (nam **iĝi** povas signifika omno to !) ; **sangi** e **sangadi** (semblas ke la sufikso **-ad** diminutas la mallogikajo e chanjas la senco di la simpla verbo) ; **guti** e **gutigi** (sed se **guti** = *gutifar*, **gutigi** = *gutifar*; o igar guto ?)

Por kompozar reguloze ta verbi, oportas uzar nova sufikso, exemple **if** (de latina *-ificare* qua venas de *facere*, facar) (7) ; de la latina ta sufikso pasis en multa vorti di la moderna lingui, quale F. *fructifier*, *versifier*. On dicos do : *flamifar*, *florifar*, *fruktifar*, *jermifar*, *fablifar*, *nestifar*, *rimifar*, *versifar*, *gutifar*, *perlifar*, *sangifar*, *urinifar*. Lor la verbal substantivi (di ago) esos *florifo*, *versifo*, e. c., ne plu longa kam **florado**, **versado** (same, *versifado*, *vortifado* ne esas plu longa kam **versfarado**, **vortfarado**) sed plu logikala, nam **florado** ne esas la repeto di *floro*, nek **sangado** la duro di *sango* !

---

(7) *Idiom Neutral* uzas *-ifik*, sed kun la senco di nia *-ig*. Dro BEERMANN en *Novilatin* adoptis *-ifik* quale adjektival sufikso, e *-ificir* quale verbal sufikso, sed anke kun la senco di *-ig*.

§ 8. Fine existas ula nombro de verbi nemediate derivita de substantivi (od adjektivi, o mem prepozicioni ed adverbi) qui signifikas simple : « esar tala o tala » ; e la Esperantisti tendencas nun multigar li : **bigoti, ĉefi, dandi, fantomi, filozofi, friponi, gastis, kandidati, kauzi, nomadi** (*esar nomado*), **pendoli, piloti, profeti, reĝi, speguli, spioni, suflori, tajlori.**

Quale en cetera seryi, ula duoplaji rivelas la malregulozeso : on havas kune **ĉarlatani** e **ĉarlatanumi** ; sed on havas nur **parazitumi**.

Ante traktar ica seryo, importas mencionar analoga verbi, nemediate derivita :

1-e De adjektivi (tre frequa kazo) : **avari, avidi, malĉasti, diligenti, egali, fieri, furiozi, gaji, kaduki, malkvieti, lami, obstini** (de adjektivo **obstina**), **potenci** (de **potenca** : nam se ta verbo venus de **potenco**, ol signifikus : *esar potenco*) ; **rapidi, sani** (e **malsani**), **sati** (e **malsati**), **malseveri, simili, utili, verdi.**

2-e De adverbi o prepozicioni : **antaŭi, malfrui, peri, superi.**

Quankam ta uzado esas tre difuzita e semblas tre komoda, esas tute mallogikala verbigar nemediate ula nomo por esprimas : « esar tala ». Suficas, por konvinkesar pri to, serchar la senco di la verbal substantivo : **profeto** signifikus *predico* (di profeto), **fripono** signifikus *ago di fripono*. Pro to

on uzas, anke en ica kazo, la sufijo **-ad** por indikar la simpla ago : **spionado, friponado**.

Por trovar la justa formo di ta verbi, ni konsiderez unesme ti, qui derivas de adjektivi, e serchez la formo di lia verbal substantivo : la fakto « esar avara, egala, fiera, utila », e. c., esas evidente « *avareco, egaleco, fiereco, utileco* », e. c. Sed se tala esas la verbal substantivi, la verbi ipsa devas necese havar la formo : *avareci, egaleci, fiereci, utileci*, e. c. Same pri la ceteri : *friponeci*, esar fripono, *supereci*, esar super(a), devas korespondar a la substantivi : *friponeco, supereco*. Sed tale on rimarkas, ke la sufijo *-ec*, qua esas necesa en tala verbi, equivalas logike la verbo **esti** (*esar*) : *avareci = avaresti = esti avara*. Esas do plu simpla e plu klara, identigar ta sufijo e la radiko di la verbo **esti** ; or la formo samtempe etimologia ed internaciona di ca radiko esas **es** ; ed ol esas anke la formo max internaciona di la sufijo **-ec** (E. *-ness* ; F. *-esse* en *richesse* ; I. *-ezza* ; e. c.) (8).

Kompreneble, on esas libera selektar por singla radiko la senco max komoda por la formaco di la derivaji, quin on devas tirar de ol. Ex. on povas konservar la verbo **profeti**, sed lor **profeto** esos l'ago profeti, e la persono esos *profetanto* o *profetisto* (komparez **interpreti, interpreto, interpretanto** ; **hipokriti, hipokrito, hipokritulo** ;

---

(8) Cf. BEERMANN, *Novilatin*, p. 22-23 (1907), e G. PEANO, *Formulario matematico*, p. 15 (1907).

e. c.) On povas anke admisar diversa radiki, quale *filozofio* (persono) e *filozofio* (doktrino), de qua venos *filozofiar* (praktikar filozofio) ; quo ne impedos uzar anke, en altra senco, *filozofesar* (esar filozofio). To eventas ja en multa kazi : *astronomo* e *astronomio* ; *diplomato* e *diplomatio* ; *geometro* e *geometrio* ; e. c.

§ 9. Por ne longigar sen mezuro nia verko e ne tedar la lektanto, ni ne mencionis hike omna nereguloza derivaji, quin ni trovis en la vortolibri (ed on trovas mult altri en la teksti) ; sed ni kolektis e klasizis *omni*, e ni povas asertar, ke li eniras preske omni en la klasi, quin ni definis e distingis en ica verko. Quale eventas en omna klasizo, existas kelka aparta kazi, qui semblas restar exter la definitiva klasi ; sed ta eceptala kazi esas extreme malmulta, relate la grandega nombro di ti, quin ni sucesis regularizar per la dicita klasizo. On povas regularizar li anke, sive uzante la ja existanta afixi kun poka elastikeso (quo esas necesa, pri le nuva same kam pri le malnuva) ; sive uzante la sufijo **-um**, qua esis kreita juste por ta eceptala e nedeterminita kazi ; sive fine adoptante radiki diversa por idei reale nedependanta, quin on ligas per maljusta derivivo. Nur un exemplo di ca lasta speco : **celi** (*vizar*), **celo** (*skopo*). Evidente ta du vorti esas nekonciliebla, nam se on departas de **celi**, on trovas **celo**, *vizo*. Cetero esas absurda dicar **celi**

celon, nam on devus lor parolar pri **la celo di la celo**. On vidas ke la sama radiko esas hike uzata por du tute diversa nocioni, qui postulas diferanta radiki.

II. – Relato di la substantivo e di l'adjektivo.

Ni konsideros nur substantivo ed adjektivo nemediate derivita, t. e. formacita per adjunto di **-o** od **-a** a sama radiko ; e ni memorigas, ke nulo, en lia od en lia derivaji, indikas qua de la du derivas de l'altra, o qua esas primitiva en la familyo.

§ 1. Existas ula nombro de familyi, en qui la substantivo e l'adjektivo havas exakte la sama senco, abstraktite lia gramatikal difero. Kelkafoye la substantivo indikas kozo : **acida, acido** ; **dekliva, deklivo** ; **dezerta, dezerto** ; **ebena, ebena** (*plana, plano*) ; **ekstrema, ekstremo**. Sed max ofte ol indikas persono, qua posedas la qualeso expresita da l'adjektivo : **fraŭla, fraŭlo** (*celiba, celibo*) ; **orfa, orfo** (*orfano*) ; **vidva, vidvo** ; **parenca, parenco** (*parenta, parento*) ; **invalida, invalido** ; **laika, laiko** ; **nobela, nobelo** ; **najbara, najbaro** (*vicena, viceno*) ; **parazita, parazito** ; **suverena, suvereno** ; **eklektika, eklektiko** ; **katolika, katoliko** ; e. c.

A ta seryo esas adjuntenda du seryi tre grandanombra ed importa : unesme, la nomi di populi : **angla, anglo** ; **franca, franco**, e. c. ;

duesme, la participi, qui omni povas substantivigar per chanjo di **-a** en **-o** : **parolanto**, **verkinto**, **batato**, **arestito**.

Ta formo di derivado esas perfekte logikala e klara : esas normala, ke du vorti qui diferas nur per la gramatikal finalo expresas la sama koncepto sub du diversa gramatikal funcioni. Same agas la europana lingui antiqua e moderna por substantivigar l'adjektivi : la greka adjuntis simple l'artiklo : ὁ καλός ; en latina, pro manko di artiklo, la substantivo esis identa a l'adjektivo : *dives*, *pauper* ; en franca, on dicas : *l'avare*, *l'aveugle*, *le saint*, *le juste*, *le brave*, *les bons et les méchants* ; en angla, on pozas l'artiklo avan l'adjektivo (*the blind*), e por la pluralo on adjuntas *ones*, pro manko di altra signo ; en germana, on substantivigas l'adjektivo konservante sa propra flexiono (*die Blinden*). Do la logiko e l'uzado konkordas por konsilar ta derivado tante simpla. Ed Esperanto superesas plura natural lingui (latina ex.), per ke ol distingas klare la substantivo e l'adjektivo per sa gramatikal finali.

A ta seryo on devas adjuntar omna adjektivi qui indikas la materyo, ek qua ula kozo esas facita : **ora vazo**, vazo, qua esas oro. Same pri sat multa kazi, en qui l'adjektivo equivalas substantivo adpozita : **fasta tago**, dio, qua esas festo ; **dia infano**, infanto, qua esas deo ; **responda letero**, letero, qua esas respondo ; **kritika artikolo**, artiklo,

qua esas kritikilo ; **legenda rakonto**, rakonto, qua esas legendo ; **mensoga diro**, dico, qua esas mentio ; **proverba esprimo**, expresuro, qua esas proverbo ; **ruina kastelo**, kastelo, qua esas ruino ; **satira poemo**, poemo, qua esas satiro. En omna ta kazi, la derivilo esas renversebla, pro ke la senco di l'adjektivo esas identa a ta di la substantivo ; on povas mem renversar kelki de la citita expresuri, e dicar ex. : *kastela ruino*, vice *ruina kastelo* (same, *skeptika katoliko* equivalas *katolika skeptiko*). To esas do la tipo di la nemediate derivado, sive de adjektivo ad substantivo, sive de substantivo ad adjektivo.

§ 2. Sed max ofte l'adjektivo nemediate derivita de substantivo signifikas « relativa ad... » ed equivalas a genitivo : « di... ». Ex. : **ama kanto** (kanto di amo) ; **dolora krio** (krio di doloro) ; **glora tago** (tago di gloryo) ; **genia ideo** (ideo di genio) ; **liksa vagono** (vagono di luxo) ; **muskola, nerva fibro** (fibro di muskolo, di nervo) ; **spaca rilato** (relato di od en spaco) ; **instrua libro** (libro di o por instrukto) ; **silka raŭpo** (raŭpo qua facas silko ; komp. **silka robo**, robo ek silko) ; e. c. Ta speco de adjektivi korespondas a la kompozita vorti di germana ed angla, quin on formacas pozante avan la chefa substantivo la substantivo determinanta.

Ta derivado ne esas renversebla, nam on ne povas substantivigar ta adjektivi : **amo** devus signifika « to quo esas relativa ad amo » ; **spaco** « to quo esas relativa a spaco » ; e. c. La rigoroza logiko postulas do, ke ta adjektivi esez derivita segun la formo quale segun la senco, t. e. kontenez ula sufiko, qua vicas la prepozicio tacita od implikita (*di, en, por*, e. c.) Por ta sufiko, on adoptis **-al**, qua esas max internaciona, aparte en la ciencala adjektivi (*mentala, normala, sociala*), quin Esperanto ja necese adoptis quale primitiva vorti. Kelkafoye ta sufiko esas poke shokanta, pro ke ol okupas la loko di la sufiko « naturala » *ar* en la vorti, di qui la radiko kontenas ja un « l » : *populal, stelal*, e. c. Sed to esas ecepti, quin on necese renkontras en l'apliko di omna sufiki : nam, pro ke lia aplikado en nia lingui, ne esas reguloza, ol ne povas sempre koincidar kun la reguloz aplikado, quan ni devas facar en L. I. Cetere, kelka ecepti povas justigesar per l'exemplo di la hispana, qua dicas ex. *elemental* vice *elementar* ; tala formi do ne esas kontre-natura (9).

---

(9) Me modifikis ica §, en qua, facante konceso ad Esperanto ye detrimento di la logiko, me admisis ke l'adjektivi di ca kategorio esez nemediate derivita. Ido korektigis felice ta eroro. Ni agnoskis, ke ta sufiko esas postulo di la logiko. La sperio docis a ni, ke on ne povas « facar sa parto » a la logiko !

§ 3. Existas ankore multa adjektivi nemediate derivita de substantivi, qui havas, ne la senco generala « relativa ad... », sed la senco preciza « plena de, garnisita, ornita per », o simple « kontenanta, havanta ». La primitiva substantivi expresas, sive materyal obyekti, quale en : **argila, fibra, herba, korna, kalka, kolora, lakta, kala, muskola, nebula, nerva, osta, pinta, pora, sabla, sulfura, venena, vulkana** ; sive mentala qualesi o sentimentu, quale en : **apatia, energia, entuziasma, fama, favora, fervora, genia, gloria, ĝoja, honta** (*shamoza*), **kolera** (*iracoza*), **luksa, konsciencia, melodia, orda, pompa, racia, regula, religia, respekta, ritma, ruza, skrupula, simpatia, valora, virta, volupta.**

Quale sempre, la mallogikeso di ta derivaji rivelesas da nekonsequi e malanalogesi : on uzas exemple tute maljuste la sufijo *-aj* : **akvaĵa, feraĵa, haraĵa, monta e montaĵa, ŝimaĵa, ŝtonaĵa, tera e teraĵa** ; on uzas anke, e logikale, la radiki *hav*, *plen* o *rich* : **barba e barbhava, feroĥava e feraĵa, fuma e fumplena, fendhava e fenda, ĝibhava e ĝiba, ŝlimhava, truhava e truaĵa, vertebroĥava e vertebra, ventoplena e venta, astroplena, dornhava e dornoplena, gusthava, ŝelhava** ; **branĉoriĉa, folioriĉa, fruktiĉa** (arbo). On uzas mem la sufijo *em* : **pluvema.**

Evidente, nur la kompozaji per **plena, riĉa** esas logikala (10) ; sed li esas longa e grava, e pro to malofte uzata ; konseque, pro manko di sufijo komoda e konvenanta, on uzas max ofte la adjektivo nemediate derivita. Ta manko pruvasas sate de la fakto, ke on uzas altra sufixi, sed nereguloze e per misuzo. Qua formon devas havar ta sufijo? Segun la citita exempli ipsa, un sufijo impozesas : nome, la L. *-osus*, tre uzata en omna romanal lingui e mem en angla (*-ous*). Importas donar ad ol la formo **-oz**, por evitar intermixo kun la verbal finalo *-os*, e por igar ol plu dolca e konforma a la kustumal pronunco (11). Tipa exemplo montras quante ta sufijo esas necesa : de **pora** (*poroza*) on derivas **poreco** (*porozeso*). Sed **poreco** ne povas signifika *porozeso*, ol signifika : qualeso di poro. Mankas l'ideo di multeso, e l'ideo di konteno o posedo. Se tereno esas *karboza*, sa qualeso ne esos *karbeco* (ol ne esos karbo), sed *karbozeso* (ol nur kontenas karbo) ; e tale plue (12).

---

(10) La vorti en **-hava** ne esas korekta : oportus dicar : *-havanta*.

(11) *Idiom Neutral* uzas la sufijo **-os** en ta senco di pleneso od abundo materyal o mental : *petros, oleos, lanos, amoros*. S-o BEERMANN uzas ol kun senco « provizita per » : *korajos, karnos, fablos, gratos* (gratudoza). Ecepte, *religion* genitas *religios*.

(12) On trovas anke : *fameco* ; sed se *famo* ne suficas, on devas dicar *famozeso* (fakto esar famoza, havar famo : D. *Berühmt-heit*).

On rimarkos ke la sufijo **-oz** esas tre analoga sence a la sufijo **-iz** ; e forsan on questionos, kad unu de la du ne esas neutila, e ne povus esar supleata da l'altra. Unesme ni formulizez lia preciza relato. Esez *salizar* ; F. *salé* povos tradukesar per *salizita* o *saloza*. On havas do l'equivalo :

$$\mathbf{iz + it = oz}$$

Nam **oz** = provizita per, t. e. pasiva participo di *provizar*, quan expresas **-iz**. Altraparte, *salizar* esas *salozigar* ; do : **iz = oz + ig** ; quon on povas expresar yene : « *-izar* esas *igar -oza* » (13). Do, se on volus facar sen un de ta du sufixi, on devus vicigar ol per l'altra *plus* duesma sufijo ; sed to ne esus praktikal, nam to longigus tedante la vorti. Plue, se **-iz** equivalas **-ozig**, **-oz** ne equivalas sempre e necese **-izit** : la mar-aquo esas *saloza*, sed ne *salizita* : nulu salizis ol ! La du sufixi esas do necesa, adminime praktike, se ne ye la teorial vidpunto di la logikal analizo, ube on ne konsideras

---

(13) Ni aplikas hike la « gramatikal algebro » di l'eminenta matematikisto-logikisto S-ro Prof. G. PEANO. Se on durigus ta apliko, on trovus :

$$\mathbf{it = oz - iz, \quad ig = iz - oz}$$

de quo konsequas :

$$\mathbf{ig = -it \quad ig + it = 0.}$$

To esas justa, adminime grose : *lacigita = laca* ; sed ne sempre ; ex. : *bela e beligita* ; omno *beligita* esas *bela* ; sed ne omno *bela* esas *beligita*. On povas ankore pruvar la sama equivalo altre : *levar = levatigar* ; do :

$$\mathbf{at + ig = 0.}$$

la mallongeso e komodeso di l'expresuri ; mem li implikas l'unu l'altru.

La neceseso di la sufijo **-oz** aparas ankore plu bone, kande on komparas l'adjektivi en **-oza** a l'adjektivi nemediate derivita od a l'adjektivi en **-ala**. On dicas *nerva sistemo*, vice *nervalala* ; sed *nerva persono* esas *nervoza*. On dicos *energiala spenso*, sed *energioza homo* (qua havas mult energio). *Doloral krio* ne esas *doloroza* (ol ne sentas doloro) ; *amal kanto* ne esas *amoza* (amanta) ; *iracal gesto* ne esas *iracoza* (iracanta) (14).

La distingo esas ankore plu frapanta e klara, kande on parolas pri materyal obyekti : *voyo stona* (ek stono) ne esas *voyo stonoza* (plena de stoni). Nia lingui ipsa, irge quante neperfekta e nekompleta li esas, facas ta distingo per adjektivi kun diversa finali : F. *spatial* e *spacieux* ; *mélodique* e *mélodieux* ; D. *steinern* e *steinig* ; e. c. La L. I. devas e povas superesar li per logiko ; ol devas nultempe esar infra ye ta punto.

Ke ta distingo nultempe esis facata da ulu en Esp., esas tante plu astonanta, ke on havis en la sufijo **-ul** equivalanto o surogato di la sufijo **-oz** (qua esas multe plu internaciona e sence justa) ; on

---

(14) Ta exempli montras, ke la sufijo **-oz** equivalas, logike, a la participal sufijo **-ant**. Ol diferas nur per nuanco, ol expresas pleneso, abundo, do supera grado di l'ago o sentimento. **Amoza**, **iracoza** esas plu forta kam **amanta**, **iracanta**.

povus uzir ol en ula kazi, se on ne esus erorigita da misuzo, quan ni traktos infre. Exemple on dicas *superstiĉulo*, sed *superstiĉa* ; *religiulo*, sed *religia* ; *kuraĝulo*, sed *kuraĝa* ; *ambiciulo*, sed *ambicia* (komp. *ĝiba*, *ĝibulo*). On uzas do ta sufiko por derivar de adjektivo substantivo *samsenca*, sed on ne uzas ol por derivar li du de la substantivo primitiva ! To esas kulmino di mallogiko. On povos remedyar ta kronika misuzo nur chanjante ta maloportuna sufiko ; e kompreneble on devos substantivigar nemediate la adjektivi formacita per **-oz** : *ambicioza* = *ambiciozo*, *ĝiboza* = *ĝibozo*, e tale plue (15).

Lasta konsidero justigas l'adopto di la sufiko **-oz** : ol esas necesa quale reciproka di la sufiko **-ec** : nam, se on bezonas sufiko (**ec**) por transirar de l'adjektivo konkreta a l'abstraktita qualeso, on bezonas anke, evidente, reciproka sufiko por transirar de l'abstraktita qualeso a la konkreta adjektivo indikanta ta qua havas la qualeso. Ni prenez exemple la radiko *kuraĝ*. Nun on derivas : *kuraĝo* (qualeso), *kuraĝa* (havanta *kuraĝo*). Ta du vorti esas logike nekoncilibla. Se on departas de *kuraĝa*, la kurajo esos qualeso di *kuraĝa*, do *kuraĝeco* (komp. *braveco*, e. c.). Se kontre on departas de *kuraĝo*, on devas dicar *kuraĝoza* :

---

(15) En *Int. Scienca Revuo*, marto 1907, p. 74, on uzis *nervozulo* : on ne rimarkis, ke la sufiko *-ul* duobligas la sufiko *-oz*, ed on sequis la kustumal misuzo.

plena de kuraĝo, havanta kuraĝo. On ne povas eskapar ta dilemo ; oportas elektar un de la du sistemi. Komparez ankore ta du adjektivi, tute simila per formo e senco : *gaja* e *ĝoja* ; la qualeso di l'unesma esas *gajeco*, ta di la duesma esas *ĝojo*. Pro quo ? Pro ke *gajeco* derivas de *gaja*, dum ke *ĝoja* derivas de *ĝojo*. Sed to esas nule motivo, por ke a du simila adjektivi korespondas substantivi malsimila. Nam, reciproke, de du simila adjektivi on povas deduktar nur simila substantivi : *ĝojeco* quale *gajeco*, o *gajo* quale *ĝojo*. Se en ta du familyi la derivado esas inversa, on devas uzar suffixi anke inversa ; ton ni volis pruvar.

L'utileso e mem neceseso di sufijo reciproka di la sufijo **-ec** aparas ek la logikal analizo di nia lingui, qui, ultre sennombra detala mallogikaji, furnisas modeli di latentia logiko. La latino derivis *formosus* de *forma*, per la sufijo *-os* ; la hispana transformis ol en *hermoso*, e derivis inverse de ol la qualeso *hermosura*, per la sufijo *-ur* (equivalanta hike ad *-ec*). Inverse, de *beau* la franca derivis *beauté* (per latina sufijo *-itat*) ; l'angla pruntis de ol *beauty*, sed ne *beau*, e por obtenar l'adjektivo ol devis uzar sa sufijo *-ful* (plena) : *beautiful*. Rezume, ni havas samtempe la du equivali (**R** riprezentante la radiko) :

$$\mathbf{R + oz + ec = R, \quad R + ec + oz = R,}$$

qui montras, ke la du sufixi **ec** ed **oz** destruktas inter su, pro ke li esas reciproka. Same kam l'unu esas necesa por transirar de l'adjektivo konkreta a la substantivo di qualeso (de *beau* a *beauté*), l'altru esas necesa por transirar de la substantivo di qualeso a la konkreta adjektivo (de *forma* a *formosus*). Por eskapar ta logikal konsequo, oportus decidas, ke omna substantivi di qualeso esos derivita ; sed to esus impozar a la linguo arbitriala uniformeso, kontral a l'internacioneso, ed admisebla nur en linguo filozofiala od « a priori ».

Tale la du sufixi reciproka **-ec** ed **-oz** povas destruktar e nuligar su reciproke, exemple : *virtozeco*, qualeso di vertuoza, egalesas *virto*. To eventas generale kande la primitiva substantivo expresas abstraktita qualeso ; sed ne kande ol expresas konkreta obyekto, nam lor olca ne povas equivalar la substantivo di qualeso : ex. *porozeso* ne equivalas *poro*. Tamen, ta rimarko permisos evitar akumulado di neutila sufixi, o simpligar ula radiki derivita. Ex. on havas en Esperanto : *furioza*, *furiozeco*. On povos restaurar la vere primitiva ed etimologial radiko *furi* (qua povas anke indikar la mitologial deini), e supresar *furiozeso*, qua egalesas *furio*.

On objektos forsan, ke la sufiko **-oz** havas ja uzado en kemio, ube ol havas senco teknikal tre preciza (por la acidi min oksigenizita : *sulfuroza*, *azotoza*, e. c.). Sed to ne povas impedar sa endukto

en la vulgara linguo, kun la senco generala quan ol havis en nia lingui, longe ante l'invento di la kemiala nomizado. Ol ne esos plu dusenca en la L. I. kam en nia lingui, ube, ex. nulu intermixas *aquo sulfuroza* kun l'*acido sulfuroza*. On admisis ja en kemio kun teknikal senci kelka sufixi qui havas tute diversa senco en la komuna linguo (**-id**, **-at**, **-it**). To esas neevitebla, e havas nula praktikal detrimento.

Plu grava objekto esas ica : existas en kemio ed en medicino multa nomi qui finas per *-ose* (*cellulose*, *glucose*, *tuberculose*). Se on devos aplikar a li la sufixo **-oz**, to genitos : **-ozoz**. Sed to esas generala detrimento : existas nula sufixo, qua ne esas simila ad ula finalo, quan on devas konservar por ne deformar internaciona radiki. On povos evitar ta detrimento, pri *oz*, sive adoptante *-os* quale fino di la dicita radiki, sive uzante *-ul* quale surogato di *-oz* : *tuberklozulo*. Kontrale, la sufixo *-oz* konvenos plu juste a la radiki finanta per *-ul*, quale *skrofulo* (Esp. *skrofolo*), e mult altri quin on ne povas alterar simile : *skrupulo* ; on dicos : *skrofuloza*, *skrofulozo*.

Quale sempre, on esas libera selektar por singla radiko la senco max konvenanta, ed elektar inter la senco abstraktita (qualeso) e la konkreta senco. Ex. on havas en Esp. : *gracia*, *sprita*, de qui on derivas : *gracieceo*, *spriteco* ; *majesta*, *malica*, di qui la qualesi nomizesas samtempe : *majesto* e *majesteco*, *malico* e *maliceco*. Semblas preferinda

prenar quale nomi di qualesi : *gracio*, *sprito*, *majesto*, *malico*, e derivar de li la adjektivi : *gracioza*, *spritoza*, *majestoza*, *malicoza*.

§ 4. Fine, ula adjektivi derivita de substantivi signifikas : « qua havas la naturo di... », « simila ad... ». On formacas li generale en Esp. per la sufijo **-ec** : ex. : **aereca**, **akveca**, **argileca**, **aromeca**, **herbeca**, **korneca**, **lakteca**, **laneca**, **metaleca**, **oleeca**, **polveca**, **saleca**, **spongeca**, **ŝtoneca**, **tereca**, **veneneca**, **vitreca**, **buleca**, **globeca**, **glueca**.

Ta derivado esas evidente maljusta : nam se on revenas a la substantivo, on trovas, ke *vitreco* devus signifika : kozo analoga a vitro, dum ke ol signifika : naturo di vitro. Por expresar exakte ta relato, on devus superpozar la sufijo **-oz** a la sufijo **-ec**, e dicar : *vitrecoza* : havanta (*oz*) la naturo (*ec*) di *vitro* (16) ; e la qualeso korespondanta esus : *vitrecozeco*, diferanta de la *vitreco* ; dum ke *vitreca* genitus *vitrececo*, neadmisebla. Sed ta akumulo di sufixi, *ecoz*, esas nekomoda, e preferinda esas adoptar simpla sufijo por expresar ta relato. On propozis la sufijo **-oid**, pruntita de la greka, qua semblas necesa en ula teknikal vorti (*antropoido*, *metaloido*, *elipsoido*, e. c.). En altra kazi on uzas la radiki **form** o **simil** (*aeroforma*, *gasosimila*) ; to

---

(16) Komparez la germana sufijo **-artig**, tute analoga : *art* = *es* (speco) ; *ig* = **oz** (havanta).

esas korekta, sed ne generaligebla. *Idiom Neutral* uzas en ta senco la sufikso **-atr** : *petratr, verdatr*. Ta sufikso (qua memorigas kune la F. *-âtre* e la D. *-artig*) esas aparte oportuna por la kolori (Esp. dicas *dubeverda* vice *verdatra*, e. c.). Ido adoptis ta sufikso. Sed to ne signifikas, ke la ciencala sufikso *-oid* ne esos uzata en teknikal vorti. Ta questiono devos solvesar da la specalisti.

III. – Relato di la verbo e di l'adjektivo.

§ 1. La relato di verbo ed adjektivo (nemediate derivita de lia komuna radiko) esas malfacile definebla rekte. Sed on povas definir ol per la mediata substantivo, e mem on devas, segun la principo di renversebleso : nam on devas povar pasar de l'verbo a l'adjektivo tra la substantivo, e trovar la sama senco kam per rekta derivito. Or la substantivo nemediate derivita de verbo signifikas l'ago o stando ; l'adjektivo nemediate derivita de la substantivo signifikas la sama ideo, nur sub formo qualesala ; do l'adjektivo nemediate derivita de verbo povas nur signifkar l'ago o stando expresita da sa radiko, sub formo di qualeso od atributo. Ex. : **parolar, parolo**, do **parola** = qua esas parolo (*parola promiso*) ; **timar, timo**, do **tima** = qua esas timo (*tima sentimento*). On vidas per to, ke tala adjektivo havas senco tute diversa de la participi, sive aktiva, sive pasiva : **parola** signifkas nek *parolanta*, nek *parolata* ; **tima** signifkas nek

timanta, nek *timata*. Ta adjektivi implikas do nek l'aktiveso, nek la pasiveso, quin expresas la participial sufixi : **ant**, **at**, e. c. (17).

§ 2. Tamen mult adjektivi nemediate derivita de verbi ricevas en Esp. senco aktiva preciza, e signifikas, sive « qua povas », sive « qua tendencas » facar l'ago. Ex. : **adstringa**, **ĉarma**, **instrua**, **interesa**, **konsola**, **konvinka**, **morda**, **nutra**, **ofenda**, **pika**, **rava** (*ravisanta*), **sufoka**, **sugestia**, **terura**, **viva**. L'autori di lernolibri embarasas su en subtila expliki por distingar ta adjektivi de l'aktiva participo (*instrua*, *instruanta* ; *interesa*, *interesanta*), e konsilas ne uzar l'unu vice l'altru. Sed lia peni ipsa montras, ke la du formi havas preske la sama senco ; ed altraparte, li ne vidas la profunda logikal difero, qua devas existar inter li. Se on povas dicar : *ofenda parolo*, parolo qua esas ofenso, la cetera adjektivi havas nule la senco, quan on atribuas a li. Ton pruvas la diversa senci, quin fakte on donas a li : *terura krio* povas esar *terorala* o *teroriganta* ; *instrua libro* povas esar *instruktala* od *instruktanta*. *Kultura* signifikas, lor *kulturala*

---

(17) Ni ja indikis (sec. I, § 8) seryo de neregulozaji en la relato di l'verbo e di l'adjektivo, nome, la verbi nemediate derivita de adjektivi e signifikanta « esar tala ». Ta seryo apartenas a la prezenta secciono, e devus lokizesar hike.

(metodo ex.), lor *kulturanta* (servisto), lor *kulturata* (agro) (18).

Esas evidenta, ke ta adjektivi uzesas maljuste, sive vice participi, sive vice analoga derivaji : ex. li equivalas kelkafoye ad adjektivo derivita per **em** : *obe*a = *obeema*. Sed ta sufiko ne sempre esus justa, nam ol signifikas tendenco, ne la povo o fakultato ; ed esus absurda atribuar tendenco a multa materyal obyekti, qui havas fakte nur povo. Mankas do hike un sufiko, quan la latina e la romanala lingui havas ed uzas, nome la sufiko **-iv** (qua, adjunctita a la supino, genitas la finali *-ativ*, *-itiv*), e quan supleas nek **-ant**, nek **-em** (19). Libro ne povas dicesar *instruktema* ; ol povas ne esar fakte *instruktanta*, se nulu lektas ol ; tamen, ol esas *instruktiva*. Same, on uzos la adjektivi *konsoliva*, *konvinkiva*, *sugestiva*, kun senco analoga, e tamen diversa, ye la korespondanta participi. Precipue en la teknikal linguo ta sufiko esos utila e mem necesa. On

---

(18) On vidas mem tala adjektivi uzata kun pasiva senco : *abomena* = *abomenata* ; *bezona* = *bezonata*. On ne povas tamen asertar, ke ta pasiva senco esas kontenata en la radiko ipsa !

(19) La sufiko **-iv** trovesas en D. (*-iv*), en E. (*-ive*), en F. (*-if*, *-ive*), en I. ed S. (*-ivo*), en R. (*-iv'*). Ol esas do tam internaciona kam posible. *Novilatin* da D-ro BEERMANN adoptas ol kun nepreciza senco ; e *Idiom Neutral* uzas ol sub la formo **-ativ** por expresar « kapableso o posibleso ». Logike, la tri *aktiva* sufiki **ant**, **iv** e **em** esas l'analogi di la tri *pasiva* sufiki **at**, **ebi** e **ind** : l'uni e l'altri korespondas a la tri « modalesi » (realeso, posibleso, neceseso) ; e ta analogeso ankore justigas la sufiko **iv**.

parolos pri substanci *astriktiva*, *nutriva*, e. c. Kompreneble, on povos substantivigar nemediate ta adjektivi, e dicar : *astriktivo*, *nutrivo*. Korpo, qua konduktas l'elektro o la varmeso, esos *konduktiva*, e nomizesos *konduktivo* ; sa qualeso esos *konduktiveso* ; e tale plue. On retrovos tale ula neologismi inventita da la fizikisti por plua regulozeso, quale *conductivité*, *résistivité*. Hike quale omnube, la ciencala linguo, ja grandaparte artificala ed internaciona, esas por la L. I. modelo sequenda.

§ 3. Existas altra adjektivi nemediate derivita de verbi, a qui on kustumas atribuar, kontre, pasiva senco : tala esas : **abstrakta**, **bezona** (la verbo *bezonar* esas aktiva), **fiksa**, **imaga** (*imaginita*), **konfuza**, **korekta**, **kultura** (20). Ula adjektivi havas samtempe l'aktiva e la pasiva senco, quale lia germana equivalanti : **âgrena** (D. *ärgerlich*, *verdriesslich*), **teda** (D. *verdriesslich*, *überdrüssig*). Same, **suspekta** tradukesas per *verdächtig* (*suspektata*) en la germ.-esp. vortolibro, e per *verdächtigend* (*suspektiganta*) en la esp.-germ.

---

(20) Ni ja rimarkis la mallogikeso di ca vorto. Ol venas de ke on departis, ne de la verbo *kulturar*, sed de la substantivo *kulturo* ; lor, de l'adjektivo *kultura*, on derivis **kulturigi** vice *kulturar* ! Yen la konsequanto di maljusta derivo. Se on esus dicinta korekte *kulturata*, on esus devinta formacar la verbo : *kulturatigi* = *kulturi* (nam *at* + *ig* = o). Se *kulturo* indikas l'ago, la verbo povas esar nur *kulturar*.

vortolibro. Same, **simpatia** havas du senci (quale F. *sympathique* : *simpatianta* e *simpatiata*).

La mallogikeso di ta derivaji sat montresas da la duoplajo : **abomena** (vort. germ.-esp.) = **abomeninda** (vort. esp.-germ.). Evidenta esas, ke, kande verbal adjektivo havas senco pasiva, ol devas formacesar per sufiko di pasiva participo, o per un de la sufiki **-ebl** (qua povas esar...) o **-ind** (qua meritas esar...) segun la nuanco expresenda. Tale la F. *suspect* povas tradukesar per la tri vorti : *suspektata*, *suspektebla*, *suspektinda* (dum ke *suspektema* havas aktiva senco).

Quale sempre, on esas libera selektar la senco di la radiko segun la komodeso di la derivado. Se on departas de la verbi *fixar*, *konfuzar*, *korektar*, on devas dicar : *fixita*, *konfuzita*, *korektita*. Sed se on rimarkas, ke multa kozi povas esar « fixa, konfuzo, korekta » sen ke ulu fixigis, konfuzigis, korektigis li, on preferos departar de l'adjektivi jus citita e derivar de li per **-ig** la verbi **fixigar**, **konfuzigar**, **korektigar** (21).

On povas ricevar de ca chapitro la yena praktikal konkluzo : *on devas nultempe derivar nemediate verbo de adjektivo*. Se on volas dicar : *esar tala*, on devas uzar la sufiko **-es** ; se on volas dicar : *igar tala*, on devas uzar **-ig** ; se on volas dicar : *divenar*

---

(21) Hike ankore ni povas konstatar la reciprokeso di la du sufiki **ig** e **it** : on pasas de l'verbo a l'adjektivo per **it**, e de l'adjektivo a la verbo per **ig**.

tala, on devas uzar **-ij** ; sed en nula kazo on povas transformar *rekte* adjektivo en verbo : ex. *fiera*, *fieri* ; tala verbo havas nula senco.

IV. – **Relato di l'adjektivo e di l'adverbo.**

La adverbis nemediate derivita omnia korespondas ad adjektivi od a substantivi. Kande l'adjektivo ekspresas qualeso (quale max ofte), l'adverbo indikas maniero : *bela*, *bele* ; *rapida*, *rapide* ; *frua*, *frue*. Kande l'adjektivo o substantivo konstituas komplemento, ed ekspresas ula cirkonstanco (lokal, tempal, quantesal, e. c.), lor l'adverbo derivita indikas la sama cirkonstanco (loko, tempo, quanteso). Ex. : *dome* (en domo) ; *nokte* (dum nokto) ; *multe*. Pro la sama motivo, on devas uzar la nombral adverbis en la sama senco : « li atakis me due » signifikas logikale : li atakis me en la maniero o cirkonstanco indikata per la nombro *du*, t. e. *esante du*. L'ideo ordinala esas absenta de ta ekspresuro, e devas esar riprezentata da specala elemento, la sufiko ordinal **-esm** (*unesma*, *unesme*).

Ni devas hike rimarkar, ke en Esp. on kustumeskis uzar l'adverbo vice l'adjektivo, kande ica koncernas infinitivo o tuta propoziciono : sed to ne chanjas sa rolo di kualifikilo : epiteto od atributo, l'adjektivo havas la sama senco, e ne divenas adverbo. *Estas necese fari tion* esas evidente mallogikala, e Dro Zamenhof ipsa violacas kelkafoye ta regulo, ed oblige, por evitar

dusenceseo : « *Ni subskribintoj... trovis **necesa...** doni la sekvantan klarigon* » (*Deklaro di Boulogne-sur-Mer, 1905*). Cetere, to genitas dusencese, kande la adjektivo esas akompanata da adverbo, qua modifikas ol : « Estas certe necese, ke... » povas signifiki : « Esas certe necesa... » od : « Esas necese certa... » (nam l'ordino di la vorti esas indiferenta en Esp.) Ta dusenceseo esas aparte timenda kun *ebla*, qua havas cetere du sencio : quale adjektivo, *posibla* ; quale adverbo, *forsan* : « Nenion estos eble fari » (22) povas komprenesi : « Esos forsan facar nulo », dum ke ol signifiki : « Esos *posibla* facar nulo ». On ne povas dicar en Esp. : « Esas forsan *posibla*... » (Estas eble eble... !) To esas do simpla idiotismo, quan on devas absolute korektigar, malgre la kontrala ekzemplo di la Fundamento (23).

---

(22) *Pri Reformoj en Esperanto*, da Dro Zamenhof, en *Esperantisto*, 1894, p. 41.

(23) Multa Esperantisti agnoskas ta misuzo, sed ne audacas emendar ol, pro ke esas en la *Fundamento* ca frazo : « Resti kun leono estas danĝere ». To karakterizas la mentala stando di la « fideli ».

CHAPITRO DUESMA

MEDIATA DERIVADI

En ica chapitro ni studyos nur kelka afixi, di qui l'uzado genitas malfacilesi principala.

I. – Sufixi UL ed EC.

§ 1. Segun l'*Universala Vortaro (Fundamento)*, « **ul** = qua karakterizesas per ca o ta qualeso, maniero ». La senco e rolo di ta sufixo semblas do klare definita per to. Exemple, de *ĝibo* on derivas *ĝibulo* ; de *kiraso*, *kirasulo* ; de *rento*, *rentulo*. Ta derivaji e lia similai esas perfekte logikal e klara.

§ 2. Sed, altralatre, on kustumeskis en Esperanto, de l'origino, substantivigar la max multa adjektivi per la sufixo **-ul** ; la exempli esas multega : **avarulo**, **blindulo**, **bravulo**, **cinikulo**, **ebriulo**, **eminentulo**, **fanatikulo**, **fremdulo** (*stranjero*), **frenezulo** (*folo*), **junulo** (*junulino*), **justulo**, **kriplulo** (de *kripla*), **lamulo**, **miopulo**, **noblulo** (morale), **piulo**, **riĉulo**, **sanktulo**, **skeptikulo**, **sovaĝulo**, **strabulo**, **surdulo**, **mutulo**, **liberalulo**, **konservativulo**, **radikalulo** ; e. c.

Ta uzado di la sufixo **-ul** esas unesme neutila ed embarasanta. Ni montris (Chap. I, sec. II, § 1) ke on povas e devas substantivigar la adjektivi per simpla substituco di **-o** ad **-a**, e ke fakte on uzas generale ta procedo ; ta procedo esas konforma

kune a la logiko ed a l'uzado di nia lingui. Sed, pluse, l'uzado di **-ul** en ta kazi esas absolute mallogikala. Quale on povas uzar la sama sufizo por *blindulo* kam por *ĝibulo* ? Pro analogeso, *blindulo* devus signifika : « homo karakterizata per blinda ». Sed *blinda* ne existas, e havas nula senco : la qualeso di blinda esas *blindeco*. On devus do dicar : *blindeculo* ! Sed altralatre, se on departas de *blindulo*, la qualeso di blindulo devus nomizar : *blinduleco* (ne *blindeco*) (24).

On vidas a quala nekonsequantaji duktas la misuzo di la sufizo **-ul**. Same kam ol esas utila e korekta por derivar de l'onomo di qualeso (korpala difekto, malsaneso) o di irga obyekto la nomo di l'ento « karakterizata per » ta qualeso od obyekto, same esas mallogikal uzar ol por derivar de adjektivo (indikanta ja konkreta ento) substantivo *samsenca*. Reale, on uzas lor **ul** quale equivalento di *homo* o *viro* ; sed tale on alteras komplete sa senco e rolo, nam sufizo esprimas esence relato, e ne koncepto (distingo fundamental en Logiko). Cetere, ta senco atribuita ad *ulo* (opozite ad *aĵo* = kozo) esas kontredicita da la vortolibri ; nam on trovas en oli **ul** aplikata, ne nur ad animali, quale *unuhufulo*, *unukornulo*, sed mem a senviva obyekti : *trimastulo* (navo), *trikornulo* (chapelo). E ta uzo, qua semblas stranja ad uli, pro ke la kontrala

---

(24) Videz la tre justa kritiko di ca punto en BEERMANN, *Novilatin*, p. 32 (2-ma edituro, 1907).

uzado dominacas, esas tute konforma a la defino di **ul** en la *Fundamento*.

Rigretinde, ta sama *Fundamento* ipsa genitis la misuzo quan ni indikas ; nam omna exempli, qui sequas la super-citata defino, esas : *bel'*, *bel'ul'* ; *mal'jun'*, *mal'jun'ul'* ; *avar'*, *avar'ul'* ; *riĉ'*, *riĉ'ul'*. Ta derivaji esus logikal nur se la korespondanta qualesi esus : *belo*, *maljuno*, *riĉo* ; sed kontre, ici derivas de la konkreta adjektivo : *beleco*, *maljuneco*, *riĉeco*. Esas evidente nekonsequanta uzar ta sufijo **-ul**, qua havas aparta senco, por substantivigar l'adjektivi, dum ke on havas la gramatikal finali **-o** ed **-a** tute specale por distingar l'adjektivo e la substantivo, e ke suficas substitucar l'una a l'altra por transformar adjektivo en substantivo *samsenca*.

Por montrar la shokanta mallogikeso di ta derivado, suficas komparar la familyo : *virga*, *virgulo*, *virgolino* (*virgeco*) a la familyo : *vidva*, *vidvo*, *vidvino* (*vidveco*) ; od anke : *nobla*, *noblulo* a *nobela*, *nobelo* ; *skeptika*, *skeptikulo* a *katolika*, *katoliko*. Same en la participi : komparez *amato*, *amatino* a *karulo*, *karulino* ; *kaptitulo* ad *arestito*, e *nekonatulo* a *konato* (indikanta anke persono). Ti qui volos justigar l'uzo di **-ul** penez trovar difero inter ta paralela kazi, e dicez pro quo **ul** esas necesa en l'uni plu kam en l'altri. Kuriozajo : on aplikas **ul** preske nur a la pasiva participi ; l'aktiva participi, plu felica, povas semble privacesar de ol :

parolanto, verkinto, legonto. Tamen, ni vidis artiklo (skribita da Slavo), en qua omna participi aktiva substantivigita, sen ecepto, esis zorgoze provizita per ta falsa nazo : *legantulo, kreantulo, regantulo, gardantulo, protektantulo, defendantulo, predikantulo, liberigantulo e prezentantulo* ! (25). To esas fortune ecepti, sed tre instruktiva, nam li esas tute konforma a la sistemo, quan ni kritikis ; on povas dicar, ke li refutas ol per l'absurdajo. Por esar perfekte konsequanta, on devus nur dicar : *Franculo, Anglulo*, e. c., e nomizar Esperanto ipsa... *Esperantulo* !

§ 3. Yen nun kazi, en qui la neregulozajo komplikesas e grandijas. Ne nur on substantivigas l'adjektivo per la sufizo **-ul**, sed on uzas la substantivo nemediate derivita por indikar l'abstraktita qualeso (dum ke en l'antea seryo ol esis korekte expresita per **-ec**) ; e, ankore plu astonante, apud la substantivo reguloze formacita per **-ec**. Yen exemplo tipa di ca derivado : *sana, sanulo* (viro sana) ; *sano = saneco* (Same : *malsana, malsanulo, malsano = malsaneco*). Ta equivalo di du substantivi, qui diferas per la sufizo **-ec**, suficas por denuncar la nekonsequo. Vere, la autori di lernolibri e vortolibri penis celar ol

---

(25) *Int. Scienca Revuo*, 2-a yaro, p. 280 sqq., 303 sqq. La sama auro ne faliis dicar *adeptulo, sovaĝulo, scienculo, pensulo, mondulo, laborulo* ; sed inverse il uzis *saĝo e malsaĝo* vice *sajeso e malsajeso*.

dicante : *sano* esas la bona stando en su ipsa ; *saneco* esas la « stando di sana homo ». Sed ta distingo, plu kam subtila, iluzionigas nulu ; quo esas la *saneso* en su ipsa, se ne la stando di homo sana ? Quo esas la *malsaneso*, se ne la stando di homo malsana ? *Malsaneso* ne esas obyektos od ento konkreta, ol esas sempre qualeso abstraktita. Kad on objektos, ke on devas distingar la malsaneso generale de ca o ta aparta malsaneso, ex. la morbilo o la skarlatino (26) ? Sed to esus miskonocar ta regulo, tute universala en nia lingui, ke la sama nomo aplikesas egale a la generala koncepto ed a l'aparta individui, qui apartenas a sa speco : on uzas la sama vorto por « la homo » generale, e por « ula homo », « ca homo », e. c. Un malsaneso aparta povas ya esar speco e mem « individuo » di la genero « malsaneso » (la fistulo di Ludoviko XIV, exemple) ; ol esas tamen stando o qualeso, do abstrakturo, relate l'individuo quan ol koncernas ; nur ica esas « la malsano », e sa stando esas *malsaneco*, same kam la stando di *blindo* esas *blindeco* (27).

---

(26) Probable kun ta intenco Dro VALLIENNE uzis *malsanaĵo* vice *malsaneco* (*Scienca Revuo*, 2-a yaro, p. 266), dum ke ta vorto povas signifkar nur : kozo o parto malsana.

(27) Same, on kredas bona dicar *malfeliĉoj*, por la malfelicesi di persono. Sed la malfelicesi esas nur speci od aparta kazi di la malfeliceso, qua esas sempre abstraktita stando ; li ne esas ipsa malfelica.

La sama neregulozajo eventas pri la sequanta adjektivi : *avida, bela, bona, feliĉa, fiera, forta, ĵaluza, kapabla, libera, majesta, malica, saĝa, (mal-)sata, trankvila, utila*. On vidas ofte *feliĉo, fiero* (28), *kapablo, trankvilo*, mem *libero* (che ula slava autori) uzata kun la senco abstraktita di *feliĉeco, fiereco, kapableco, trankvileco, libereco*, e mem ofte samtempe kam ica vorti ; same on dicas la *eblo* vice la *ebleco*, dum ke *eblo* devus logike servar por tradukar *la possible* (L. *possibilia*) di Leibniz. La samtempa uzo di la du formi kun la sama senco suficante pruvas, ke unu esas difektoza. To esas probable slava idiotismo.

§ 4. Fine existas en Esperanto familyi de vorti analoga a la antei, ecepte ke la substantivo kun **-eco** ne existas. To venas de ke en ta derivi on departas de abstraktita substantivo indikanta qualeso ; on derivas de ol *nemmediate* la konkreta adjektivo, pose on substantivigas ica per **-ul**. L'exemplo tipa di ta seryo esas : **kuraĝo, kuraĝa, kuraĝulo**. Hike on objektos : esas ya necesa uzar la sufiko **-ul** por pasar de l'adjektivo a la substantivo, pro ke altre on retrovus la substantivo primitiva, qua signifikas

---

(28) « Levos la kapon ni kun fiero » (ZAMENHOF, *Al la fratoj*, en *Fundamenta Krestomatio*, p. 321). Vere to esas en poemeto ; sed la sama misuzo esas tre frequa en prozo. Okazione, esas tre malbona prizentar poeziaji quale modeli di stilo en krestomatio, nam on esas forcata prenar en li ula liberesi e mem « licenci » relate la gramatiko, la sintaxo e la derivado.

qualeso : *kuraĝo* ne povas signifiki kune la *kurajo* e *kurajozo*. Certe ; sed se ta sufiko esas necesa por distingari (e derivari) la konkreta ento de l'abstraktitaualeso quan ol posedas, pro quo on ne uzas ol anke por l'adjektivo ? Pro quo on ne dicas *kuraĝula* por esprimari : « karakterizata per kuraĝo » ? To esas ankore evidenta nekonsuko. Ol esas plu frapanta en yena eksempro : *ĝibo*, *ĝibulo*. E l'adjektivo samsenca kam *ĝibulo* ? Ol esas kredible *ĝibula* ? Nule : la vortolibri donas selekto inter *ĝiba* e *ĝibhava* ; e to esas ĝenerala fakto : nultempe on uzas la sufiko **-ul** por formakar adjektivo, quale se ol ne existus ; e mem on preferas kompozari vorto per *-hava*, quale se **-ul** ne havus precize ta senco (« qua havas... »). Same, ula Esperantisti formakis tre logikale la vorto *vertebrulo* ; sed la vortolibri donas, quale adjektivi, nur *vertebra* e *vertebrohava*, quale se *vertebrula* esus barbarismo. Tala anomaleso povas explikesari nur per nacional idiotismi.

On ne mem povas ekuzari su, dicante ke **-ul** servas por distingari la kazi, en qui parolesas pri persono : nam apud *instruitulo* (qua povas dicesari nur pri persono) on havas *sendito* (qua povus aplikesari a kozo). Cetere, la moyeno facari ta distingio esas tre konocata : *sendito* povas signifiki nur persono, nam kozo sendita dicesas *senditaĵo*, o simple *sendaĵo*.

Ca rimarko duktas a formulizar la regulo, qua semblas impozesar kune da la logiko e da la komuna raciono : « On substantivigos omna adjektivi e participi per simpla substituco di la finalo **-o** a la finalo **-a** ; en la kazi en qui existus necerteso, l'adjektivo tale substantivigita indikos persono, e la kozo esos indikata per l'adjektivo sequata da la sufiko **-aj** ». Exemple, *nekonocato* indikos persono, *nekonocatajo*, kozo nekonocata, o « la kozi nekonocata » en la senco generala e nedeterminita (la timo a la nekonocatajo).

Ica regulo suficas por solvar omna malfacilaji, quin prizentas kelka adjektivi en l'aplikado. Exemple, on kustumas uzar « *la vero, la belo, la bono* » en neutra senco. Pri *la vero*, neposibla esas dusenceso : la qualeso « vera » apartenas nur a kozi (pensi), ne a personi, qui povas esar nur verdicanta ; on povas do sen ambigueso dicar *la vero* ; sed preferinda esas dicar : « un verajo, kelka veraji ». Pri *la belo* e *la bono*, segun nia regulo, li povas signifika nur personi (29) ; quale do expresar la senco generala e neutra ? La solvo esas simpla : od on parolas pri kozi bela o bona (konkreta senco), lor on devas dicar : *belajo*,

---

(29) Rimarkez, ke on uzas *bel* substantivigita precipue en femina : or *belino* esas tute klara, e *belulino* havas longeso adminime neutila. Same, pro quo on ne dicas *virgino*, kun GRABOWSKI (*Kondukanto-Antologio*, p. 120 e 128), vice la ridinda *virgulino*, qua memorigas nerezisteble F. *virgule* (komo) ?

bonajo ; od on parolas pri « la bela » o « bona en su », t. e. pri la esenci od abstraktita qualesi, pri to quo igas ca o ta kozo dicesar bela o bona ; lor on devas dicar : *beleco*, *boneco* (30). Ni ja rimarkis, ke la sufikso **-ec** equivalas la radiko di la verbo *esti* (*esar*) ; ol esas do tute apta indikar l'esenco (l' « eso ») en la senco filozofiala ed aristotelana : *beleso* esas la fakto esar bela, l'esenco di la belajo. On povos do distingar sen peno : *la boni e la malboni* (personi), e : *la bonaji e la malbonaji* (di la vivo).

Existas ankore un vorto, qua povas genitar kelka malfacilaji, nome : *utila*. On uzas ofte *utilo*, *neceseco* vice *utileco*, *neceseco*, per simpla misuzo. Sed existas kazi, en qui la neutra substantivo *utilo* povas vicesar, nek da la konkreta *utilajo*, nek da l'abstraktita *utilesa* : to esas kazi en qui ol signifikas l'intereso, l'avantajo, la profito di persono o hom-kolekto. Or en ta kazi ol esas nejusta, e la pruvo esas, ke on povas dicar, pri kozo, ke ol esas utila a la « utilo » di ulu ! On devas do en ta kazi uzar altra vorto. La samo valoras pri ta konfuza expresuro : *la bono di la homaro*, qua equivalas nek a *bonajo* nek a *boneso* : l'ideo expresenda esas ta di profito. Rimarkez okazione, ke la L. I., korekte uzata, esas bonega instrumento

---

(30) En la *Dua Libro* (1888), Dro ZAMENHOF skribis tri foyi : *paroli o skribi pri la veraĵo, la belaĵo kaj la bonaĵo* (*La Ombro*, p. 34, 40, 41). To esas precize nia regulo.

di logikal analizo, qua permisas malkovrar la konfuzeso o vakueso di ula triviala expresuri di nia lingui.

De la intermixo di *utilo* ed *utileso*, *neceso* e *neceseso*, konsequas l'intermixo di la partikli *ne* e *sen* en kompozita vorti. Tamen ta partikli havas sencu e roli tute diversa : *ne* simple negas, dum ke *sen* expresas la privaco o manko di ulo : *sendenta*, *senhara*. Departante de adjektivo, quale *utila*, on povas formacar *neutila* o *malutila*, sed ne *senutila*, qua esas tam absurda, kam esus *nedenta* o *malhara*. Tamen *senutila* esas ofte uzata : to venas evidente de ke on dicas ofte : *sen utilo* (o *sen neceso*) vice : *sen utileso* (*sen neceseso*). Kompreneble, on povus formacar korekte l'adjektivo *senutilesa*, sed ol esus... sen utileso (31).

Okazione, ni devas indikar seryo de vorti en qui l'uzado impozas nekorekta derivado : esas l'adjektivi formacita per la sufiko **-em** qua signifikas inklina ad, tendencanta ad. Ex. : *agi*, *agema* ; on formacas lor : *agemo* (qualeso) e *agemulo* (persono agema). To esas kontrala : 1-e a

---

(31) Analoga sensencajo esas la vorto *senbezona*, qua devus signifika « sen bezono, imuna de bezono », e quan on uzas konstante kun la senco : « neutila, quan on ne bezonas ». To esas duopla eroro : unesme, on uzas *bezona* vice *bezonata* (la verbo *bezoni* esante tre logike aktiva) ; duesme on uzas *sen* vice *ne*, e tale on obtenas *senbezona*, vice *nebezonata* ! Altra exemplo : *senvirgigi* (vice *malvirgigi*), qua logike signifikas : « privacar de virgini » ; komparez *senhomigi* (malpopulizar, ex. lando).

la logiko ; 2-e a l'analogeso, nam existas nula motivo por omisar la sufijo **-ec** dop la sufijo **-em** plu kam dop irg altra sufijo ; 3-e a l'exemplo di D-ro ZAMENHOF, nam on lektas en la primitiva *Ekzercaro (Fundamento)* : *malsanemeco* (§ 42). Yen quale on provas justigar ta anomaleso : « *Agemo* estas sufiĉa ; la sufikso **-em** montras inklino kaj kutimon, sekve ankaŭ econ, tial la finaĵo **-ec** estas superflua » (32). Ta interpreto esas neexakta : *-em* ne signifikas la inklineso o kustumo, sed precize « qua havas l'inklineso, la kustumo » (*Fundamento*) ; do ol havas la senco konkreta, e ne la senco abstraktita, quale pruvas l'exemplo di la *Fundamento* : **babel'**, **babilem'**, *babillard*. Konseque, por transirar de la konkreta adjektivo a la substantivo indikanta l'abstraktita qualeso, oportas uzar **-ec**, quale dop irg altra sufijo, ex. **-ebl** : *komprenobla*, *komprenobleco* ; o mem dop plura altra sufiksi o prefixi : *ne-re-san-ig-ebl-a*, *ne-re-san-ig-ebl-ec-o*. La omiso di *-ec* dop *-em* esas do reala ecepto. Inverse, la sufijo *-ul* esas ne nur neutila, sed mallogikal, quale en omna analoga kazi, por substantivigar l'adjektivi kun *-em* : *babilemo*, ne *babilemulo* ; e tale plu.

Yen altra anomaleso. La vorti *mistiko* (33), *romantiko* indikas, ne personi, sed doktrini : la personi indikesas da *mistikulo*, *romantikulo*. To

---

(32) A. KOFMAN, en *Int. Scienca Revuo*, 2^a yaro, p. 96.

(33) On admisas anke *mistikismo*, qua esas lor superflua.

esas kontre l'analogeso di *eklektiko*, *katoliko*, qui indikas personi, dum ke la doktrini nomesas *eklektikismo*, *katolikismo* (34). To esas du sistemi disparata, sed singlu konsequanta en su. Or li esas intermixita en multa kazi, e lor genitas nekonsequi : *klasika*, *klasikulo* (35) ; *cinika*, *cinikulo* ; *skeptika*, *skeptikulo*. Se *skeptiko* ne signifikas *skeptikismo*, o *skeptikeso*, ol signifikas « homo skeptika », e nulo altra (36).

Cetere on stranje trouzas la sufijo *-ul* : lor on uzas ol sen ula neceseso, ex. en *ĉefulo*, *fratulo*, *sopranulo*, *tenorulo* ; lor on uzas ol vice altra sufixi plu preciza e konvenanta : *administrulo* (37) (*-anto* o *-isto*), *flatulo* (*-anto* o *-isto*), *intrigulo*, *kalumniulo*, *kontrabandulo*, *pensulo* (omna homo esas *pensulo*, ento dotita per pensado ; sed ta qua speciale pensas esas *pensisto*) ; *reakciulo*, *revoluciulo* (or membri di partio devas indikesar per la sufijo *-an*) ; *kampulo*, *mondulo*, *sudulo* (ankore *-an* impozesas hike). On vidas anke ofte :

---

(34) On skribas *katolicismo*, per konceso a l'internacioneso ye detrimento di la regulozeso, pro ke *-ism* ne esas oficiale sufijo.

(35) La vortolibro esp.-fr. tradukas : « partiano di la klasiki ». To esas evidente eroro : *klasiko* = klasika aŭtoro ; e partiano di la klasiki esas : *klasikano*.

(36) Ta regulo nule ekskluzas la vorti *mistikeso*, *romantikeso*, por esprimas la qualeso o karaktero di persono, verko, e. c.

(37) Derivajo tante plu malfortunoza, ke ol povus egale signifiki *administranto* od *administrato* ; ed ol ne esas la sola tale dusenca.

enlandulo, *alilandulo*, *samlingvulo*, vice *-ano* ; *scienculo* vice *sciencisto* (on ne dicas : *artulo*, *muzikulo*, e. c.). Pri *fanfaronulo*, *hipokritulo*, derivita de la verbi *fanfaroni*, *hipokriti*, on ne vidas pro quo on impozis a li la sufizo *-ul* prefere kam a *fripono*, *gasto*, qui korespondas simile a la verbi *friponi*, *gasti*. Kontre, on ne penseskis uzar *-ul* en kazo, en qua ol evitus kontresenco : *adresato* (ta a qua letro esas sendita) (38) ; on povus dicar : *adresulo* (la persono, quan indikas l'adreso).

Pri l'uzado di *ulo* quale izolita vorto signifkanta *persono* od *ento*, opozite ad *aĵo*, qua signifkas per simila misuzo *kozo*, ni montris ke ol esas nek logikal nek mem konforma a l'uzado. Generale, on devas evitar, uzar sufixi quale izolita vorti, nam sufizo expresas relato, e ne koncepto, e pro to ne povas uzesar izolite. On nultempe uzas *isto* izolita, e juste : nam to signifikus : « persono okupata per... » e provokus necese la questiono : « per quo » ? Same, on ne devus uzar *ulo*, *aĵo* izolite, nam to signifikus : persono od kozo karakterizata per... e sugestas la questiono : « per quo ? » On devas uzar rispektive la vorti *homo*, *persono*, e *kozo* (ne *afero*, qua signifkas afero komercial o judikala). Same pri la cetera afixi, ecepte se la kunteksto indikas klare a qua ideo li relatatas : ex. on povos dicar : *la idi di la hanino*, o : *la hanino kun*

---

(38) To esas simpla germanajo : *Adressat*.

sua idi, pro ke on ya savas, ke la « idi » di hanino esas *hanidi* (39).

II. – Sufixo AĴ.

Segun la *Fundamento*, **aĵ** indikas « ulo posedanta ula qualeso o facita ek ula materyo » ; e l'exempli klarigas tre bone ta defino : « *mola, molaĵo ; frukto, fruktaĵo* ». To suficas, dum ke la radiko (o primitiva vorto) esas nomo (substantivo od adjektivo), quale en la exempli citita. Tamen, on povas rimarkar, ke la senco tre malpreciza di ta sufixo ne genitas sempre derivaji sat preciza. Exemple, *ovaĵo* tradukesas diversafoye per *omelette* e *œufs brouillés* ; ol povus egale indikar la 365 modi akomodar la ovi. To genitas anke nekonsequi : **bovaĵo**, *bovokarno* ; **ŝafaĵo**, *mutonkarno* ; sed **azenaĵo**, *ago malsaja*. Pro quo ne anke : *azenokarno* ? questiono tante plu permisata, ke on manjas azenal, same kam kavalal karno. Sed la defino di l'*Fundamento* ne plu suficas, kande la radiko esas verbala ; nam verbo signifikas per su

---

(39) To esis un de l'erori di *Volapük*, krear sufixi por indikar, ne relati, sed speci de obykti. On multe mokis la sufixo *-op* inventita por la kin parti di la tero. Sed on ne rimarkis la fundamental difekto di ta invento : ol ne jacas en la uzar specala sufixo por tre mallarja klaso de obykti, sed en l'uzar irga sufixo por expresar la koncepto « parto di la tero » ; altravorte, quale signo di koncepto, e ne di relato. La sama kulpon on facas, uzante *ulo*, sive izolite sive en kompoz, quale sinonimo di *homo*.

nek « materyo » nek « qualeso ». Quon signifikas, exemple, *konstruaĵo* ? To ne esas kozo facita ek la materyo *konstru*, o qua posedas la qualeso *konstru*, nam ta radiko expresas nek materyo nek qualeso, sed ago.

Generale, kande sufiko aplikesas kune a nomi ed a verbi, on devus sempre definar sa senco aparte por la nomi e por la verbi, nam kande on definis la rolo di ula afiko por la nomi, ol ne esas per to definitiva por la verbi (ecepte kande ol aplikesas reale a la verbal substantivo) ; on povas mem asertar, rigoroze, ke ol havas nula senco por la verbi, e ke ol devas, o definesar itere, o vicesar da afiko specala a la verbi. To esas aparte evidenta pri la sufiko **-ig**, quan ni studyos balde. Kande on dicis : « **-ig**, facar tal o tala », on nule definis per to la senco di **-ig** aplikata a verbal radiko : kad *esperigi* signifikas : igar esperanta, od igar esperata, od igar espero ? Rigoroze, segun la defino pozita por la nomi, ol povas havar nur la lasta senco, se olca existas. Ta ambiguoso ne esas specala a ca o ta afiko ; ol esas generala, e venas de la naturo ipsa di l'verbo. Verbo (adminime verbo tranzitiva) genitas du seryi de nomi, qui esas sa participi aktiva e pasiva (qui povas prenar la formo di substantivi, di adjektivi o mem di adverbi). Lor, por transirar de la kazo di la nomi a ta di la verbi, oportas indikar por singla afiko, a qua participo ol aplikesos konvencione ; altravorte, qua sufiko di

participo (aktiva o pasiva) esas tacita, e devas adjuntesar por interpretar la derivaĵo (40).

To eventas aparte pri **aĵ** aplikata a verbal radiko. Ta sufijo, definitiva por la nomi, povas havari senco por verbo nur se oni determinas, a kiu participo (aktiva o pasiva) oni supozite aplikesos. Oni questionas kelkafoje, kad la sufijo havas aktivon o pasivan senco : la questiono esas malbone enuncita : sufijo havas per si nek aktiva nek pasiva senco, nam oni posedas nula tala en *molaĵo*, *fruktaĵo* (41). La justa questiono esas yena : kad la verbal radiko havas aktivon o pasivan senco, kande oni juntesas ad **-aĵ** ? O, praktike : kad **-aĵo** juntitas a verbal radiko, havas la senco de *-antaĵo* o de *-ataĵo* (42) ?

---

(40) Hike ni distingis la verbalan e normalan radikojn, dum ke en *l'Introduco* ni dicis, ke la radikoj havas e devas havi nulan gramatikan karakteron. Tio estas nur semblanta kontrediko. Estas radikoj kiuj signifikas agoon aŭ standon, e povas do genitari verbo, same kiel substantivo, adjektivo aŭ adverbo (ex. *parol*, *dorm*) ; itin ni nomizas *verbala*. La ceteraj, kiuj ne signifikas agoon aŭ standon, sed objekton aŭ kvaliton (koncepton), ne povas genitari verbo, sed nur substantivo, adjektivo aŭ adverbo (ex. *vir*, *varm*, *fru*) ; itin ni nomizas opozite *nomala* ; plu juste, *ne-verbala*, pro ke la du klasoj povas genitari egale nomojn.

(41) Pro tio la sekvanta respondo de D^{ro} ZAMENHOF ne valoras : « **aĵ** per si ipsa havas nek senco aktiva nek senco ekskluzive pasiva, e pro tio oni povas uzesar en la *du* sencoj ». (*La Revuo*, aprilo 1907, p. 374).

(42) Komparoj klarigas tiu questiono : la sufikoj *-ebl* e *-ind* havas esence la senco pasiva ; kontrale, la sufikoj *-em* e *-iv* havas esence senco aktiva. Se *varyar* estas netranzitiva, *varyebla* estas absurda, oni devas dicar : *varyiva*. *Varyebla* estas admisebla nur se *varyar* signifikus varyigar.

Or, se on konsultas l'uzado, on konstatas ke, en la max multa kazi, **-aĵ** havas la senco pasiva, t. e. equivalas *-ataĵo* : *sendaĵo*, *vidaĵo*, *trovaĵo*, e. c. *Konstruaĵo* signifikas kozo konstruktata o konstruktita ; e tale plu. Rigretinde, estas sat multa e grava ecepti : *garnaĵo* (garnituro, ne kozo garnita) ; *ornamaĵo* (ornivo, ne kozo ornita) ; *nutraĵo* (nutrivo, ne kozo nutrita). Kompreneble, kande verbo esas netranzitiva , neplu esas posibla dusenceso : *rampaĵo* (reptanto, t. e. bestyo reptanta), *kreskaĵo* (planto, kozo kreskanta) (43), *estaĵo* (ento, kozo esanta), sed to esas senregulaĵo. Kelkafoye la nekonseco estas plu komplikita : *ŝmiraĵo* (unguento) estas nek la kozo qua uncionas, nek la uncionita (44).

La respondo di D-ro ZAMENHOF : « **aĵ** kun verbo signifikas ulo, quo kontenas en su l'ideo di la donita verbo » (45) ne do solvas la questiono : nam, quale montras la citita exempli, estas multa kazi qui havas ula relato a l'ideo di l'verbo ; sed, tam longe kam ta relato restas nedeterminita, on ne savas, qua de li indikesas da la derivaĵo per **-aĵ**. Pro to D-ro ZAMENHOF obligesis dicar ke, *en kazo di neceso*, on devos uzar sive *-ant*, sive *-at*, por indikar respektive la senco aktiva o pasiva. Kad ne

---

(43) Germana idiotismo (D. *Gewächs*) ; nam l'animali anke kreskas !

(44) Hike la sufiko **-iv** povus esar utila ; on dicus *ŝmirivo* simile a *nutrivo*.

(45) *La Revuo*, aprilo 1907, p. 375.

esus plu bona decidir, un foyo por omni, ke la verbal radiko nemediate sequata da **-aĵ** havas la pasiva senco (*-ataĵ*), e ke en kontral kazo on devas uzar *-antaĵ* ? Ton facis S-ro DE BEAUFONT en la *Klariga Libreto* di la Delmas tabeli, uzante konstante *nutrantajo*.

Existas cetere multa kazi, en qui **-aĵ** uzesas maljuste ed erore, vice altra sufiko, sive mankanta, sive mem existanta. Ni ja mencionis *azenajo*. On trovas anke : *amuzaĵo* (amuzilo) ; *armaĵo* (homarmaro : N. B. : *armi* = armizar, do *armaĵo* = kozo armizita !) ; *baraĵo* (barilo), *ilustraĵo* (ilustruro en libro), *imitaĵo* (imituro), *ligaĵo* (ligilo), *narkotaĵo* (narkotivo), *meĉaĵo* (tindro : kozo facita ek meĉo ? plu juste la meĉo esas facita ek tindro !) ; *vestaĵo* (vesto, vestaro).

La sufiko **-aĵ** semblas uzesar quale diminutivo en *amaĵo* (D. *Liebelei* : cf. *ameti* = *lieben*), *lumajo* = *lumeto* (D. *Schimmer*) ; e quale malprizal sufiko en *butikaĵo* : (mercerajo : D. *Kram*). Certe ol esas malprizanta en *kritikaĵi* (D. *kritteln*), *skribaĵi*, *violonaĵi*, e *violonaĵo* (46). Sed yen la kulmino di la nekonsequo : dum ke *violonaĵo* esas malprizanta, *skribaĵo* ne esas tala, quankam *skribaĵi* esas tala ! Tala esas la konsequanti di la misuzo di sufiko kun maljusta senco.

De longe on rimarkis, ke mankas ad Esperanto malprizanta sufiko ; S-ro BOIRAC proponis por ta

---

(46) *Verächtlich*, dicas la esp.-germana vortolibro.

rolo la sufijo **-aĉ** (pruntita de l'italiana), qua semblas tre bone selektita, e qua ja uzesis da bon autori : *ĉevalaĉo*, *popolaĉo*, *ridaĉo*. Sed la germana vortolibri ignoras ol, e preferas uzar quale malprizanta *prefixo* l'interjeciono **fi** : *fiĉevalo*, *fipopolo*, *figento*, *fihundo*, *fikomercaĵo*, *fiiensektaro*, *fibuŝo*, *fiventro*, mem *fibrilo* (D. Schimmer, ja tradukita per *lumajo* e *lumeto*) ; to ne faciligas la rekonoco di la radiko e la quika kompreno (*fibrilo* semblas malkompozesar en *fibr-il-o*). Mem on uzas la sufijo **-ist** quale malprizanta, en *saĝisti* (subtiligar). Yen la frukto di la malamo ad omna nuvajo, mem necesa e nule nociva.

III. – Sufijo IG.

On povas aplikar a la sufijo **ig** to quon ni dicis pri la sufixi qui adaptesas kune a nomi ed a verbi. En la kazo di la nomi, ol signifikas « transformar en... », ed on citas exempli korespondanta ad ica kazo : *karbigi* (igar karbo), *riĉigi* (igar richa). Sed on nule definis per to la senco di la derivaji formacita ek verbal radiko, sive aktiva (*kantigi*, *manĝigi*), sive mem neutra (*mortigi*, *sidigi*). Nam se, segun la antea defino, on departas de la substantivi *kanto*, *manĝo*, *morto*, *sido*, ta verbi havas, strikte, nula senco. Por ke li aquirez senco, on devas transformar la verbo en adjektivo, nome, en un de la participi quin ol genitas, e definar *kantigi* per *kantantigi* o *kantatigi*, e. c. Lor, e nur

lor, on povas transirar de la kazo di la nomi a l'kazo di la verbi, ed interpretar *kantigi* per analogeso kun *riĉigi*. Or, pro ke tranzitiva verbo havas du « voci », aktiva e pasiva, kun rispektiva participi, la sufikso **-ig** aplikata a verbo tranzitiva povas evidente ricevar du interpreti, segun ke on konsideros ol quale equivalanta ad *-antig* od a *-atig*.

Esas do vana responder, quale D-ro ZAMENHOF (47), ke **-igi**, kun verbo, signifikas nek **igi – anta**, nek **igi – ata**, sed nur **igi – i** ; nam to esas retropulsar la questiono, e ne solvar olu. Ni prenez la konocata exemplo : *mi manĝigas mian ĉevalon*, e tradukez segun la citita instrukto : *mi igas manĝi mian ĉevalon*. Kad la dusenceso malaparais ? Nule, nam ta frazo havas du senci diversa, segun ke *ĉevalo* esas subyekto o komplemento di *manĝi*. Questionar kad **igi** signifikas *igi – anta* od *igi – ata*, equivalas questionar kad, en ca nuva formo, *ĉevalo* esas subyekto o komplemento. O, kun altra exemplo, to esas questionar, kad on devas dicar : *mi presigas la presiston*, o : *mi presigas libron*. E se on respondas : « la du povas dicesar », to ne solvas la malfacilajo, nam konsequas ke, juntante la du formi, on povas dicar : *mi presigas la presiston libron*, t. e. donar du akuzativi ad un verbo, kontre

---

(47) *La Revuo*, Respondo 13 (aprilo 1907, p. 376).

un principio di Esperanto e kontre la klareso (48). Mem se on dicus : *mi igas la presiston presi libron*, on ne supresus la dusenceso ; nam quo indikas, qua de la akuzativi esas subyekto o komplemento ? Nulo, ecepte la komuna raciono e l'ordino di la vorti. Sed la komuna raciono esas guidanto malmulte sekura, qua povas mankar ; e pri l'ordino di la vorti, esas principio di Esperanto, ke ol esas libera, nam altre on povus facar sen l'akuzativo : suficus pozar ica simpla regulo, ke la verbo devas preiresar da sa subyekto e sequesar da sa komplemento ; o prefere (por inkluzar la kazo di la relativa pronomi), ke la komplemento devas nultempe esar inter la subyekto e la verbo. On esas do obligata dicar : *mi igas, ke la presisto presu libron* ; lor omna dusenceso malapararas, nam la komplemento unika di *igas* esas la fakto enuncata en la propoziciono subordinata. Sed to ne solvas la malfacilajo di la formo : *mi presigas* o *mi igas presi*. On povas venkar ol nur per regulo o konvenciono dicanta : « La sufijo **-ig**, adjuntita a verbal radiko, implikas la sufijo *-ant* (o la sufijo *-at*) ». Lor suficus uzar explicitate l'altra sufijo (*-at* o *-ant* rispektive), kande la senco postulus olu.

Restas la questiono, qua de la du alternativivi devas selektesar. Or la dusenceso existas nur kun la tranzitiva verbi ; kun le netranzitiva, qui havas nula

---

(48) Dro ZAMENHOF kondamnas explicitate la du akuzativi : « ni ne povas diri *sciigi amikon novaĵon* » (*loc. cit.*).

pasivo, la senco esas necese aktiva : *mortigi*, igi mortanta ; *sidigi*, igi sidanta. Esus do naturala generaligar ta regulo, e dicar : « En la kazo di tranzitiva verbo, la sufiko **-ig** havas ankore aktiva senco ed equivalas *-antig* ». Konseque, kande la senco esus pasiva, on devus uzar *-atig*. Ex. : *mi presigas la presiston* ; *mi presatigas libron*. *Mi manĝigas mian ĉevalon*, me donas manjendo a mea kavalo ; *mi manĝatigas mian ĉevalon*, me donas mea kavalo manjenda.

Sed on devas agnoskar, ke ta regulo esas kontral a l'uzado, nam max ofte (kun la tranzitiva verbi kompreneble) on atribuas ad **-ig** la pasiva senco. E to havas l'avantajo, ke on povas lor konstruktar la verbo kun du komplementi (la subyekto e la komplemento di la radikal verbo), quo esas neposibla en l'altra kazo. Ex. on povas dicar : *mi presigas libron da la presisto*, dum ke on ne povas dicar : *mi presigas la presiston libron* (49). Or ta konstrukto implikas videble l'ideo di l'pasivo, quale indikas la vorto **da**. On esas do duktata, se on volas sequar la max frequa uzado, enuncar la yena regulo : « Kun netranzitiva verbo, **-ig** havas aktiva senco (*igi – anta*) ; kun tranzitiva verbo, ol havas pasiva senco (*igi – ata*) ».

---

(49) Quale on vidas, to ne esas la sama kazo kam en l'exemplo citita da Dro ZAMENHOF, qua aprobas egale : « Mi sciigas amikon pri novaĵo », e « mi sciigas novaĵon al amiko ».

To esas precize la regulo a qua S^{ro} AYMONIER esis dukтата, penante nur formulizar l'uzado (50). Quankam semblante stranja, ol esas la max komoda, ed on devos probable adoptar olu. Sed lor oportos uzar sempre *vidigi*, *sciigi*, *konigi*, *komprenigi* en pasiva senco, ed on neplu povos dicar : *mi sciigas amikon pri novaĵo*, sed nur : *mi sciigas novaĵon al* (o plu bone : *da*) *amiko*.

Okazione la sufijo **-ig**, ni mencionez hike la uzo tute maljusta di ol en *luigi* (ludonar), *farmigi* (farmedonar). Se me luas domo per mediato, me *luigas* ol, me *igas luar* ol (da ta mediato) ; to nule signifikas, ke me *ludonas* ol. La sufijo **-ig** ne povas indikar l'inversigo di la relato di proprietyo a luanto (o farmanto). Simile kam se on dicus *komprigar* vice *vendar*, o *vendigar* vice *komprar*.

Ni indikis supere plura uzi tute maljusta di la sufijo **-ig**, vice sufijo mankanta (ex. **-iz**) en *lumigi*, *limigi*, *ordigi*, *reguligi*, *elektrigi*, *alkoholigi* ; e ni rimarkis, ke ta mallogikaji explikesas parte da la fakto, ke por formacar ta verbi on departas de l'adjektivi *luma*, *lima*, *orda*, *regula*, *elektra*, *alkohola*, a qui on atribuas per misuzo senco preciza (ankore pro manko di sufijo konvenanta, quale **-oz**). Sed la kulmino di la mallogikeso, en ta speco, esas la verbo *kulpigi* (akuzar), nam ol implikas triopla kontresenco. Unesme, ol semblas signifikar *igi kulpo*, dum ke ol esas facita por

---

(50) *Grammaire complète*, § 247 ; segun S^o HUET.

signifikar *igi kulpa*. Pose, *kulpa* komprenesas quale *kulpoza* o *kulpinta*, senco quan ol ne povas havar. Fine, supozante ke omno to esas emendita, restas ta grosega kontresenco : akuzar = igar kulpoza ! Tale esus neposibla, logike, dicar ke akuzato ne esas kulpoza. To esas kontral a ta aksiomo di l' moderna legaro, ke akuzato devas konsideresar quale senkulpa, til ke lu esas kondamnita. Do ta derivajo esas duoble monstra, logike e morale. Komprenible, *senkulpigi* esas egale maljusta, por dicar absolvar od exkuzar (51). Rimarkez, okazione, ke *absolvar* esas la kontrajo, ne di *akuzar*, sed di *kondamnar*. Sed *kulpigi* ne povas significar *kondamnar* plu kam *akuzar* : on povas, ne nur akuzar, sed kondamnar senkulpulo, e ne dependas de la judikisti « igar lu kulpoza ». Omnamiere, to esas un de ta maljusta derivaji, quin Esperanto admisis pro manko di konvenanta radiko, e pro nesaja sparemeso (same kam *almiliti*, konquestar ; *elrigardi*, aspektar ; e mult altra idiotismi per kompozado).

IV. – Sufixo IĜ.

La sufixo **-iĝ** genitas la sama malfacilajo kam la sufixo **-ig**, ed ankore altri. Komence, kande on aplikas ol a nomo, on definas ol : « divenar tal o tala » : *virigi*, divenar viro ; *paliĝi*, divenar pala.

---

(51) Tamen ol esas poka plu korekta, pro l'uzo di *sen* : *igar sen kulpo*.

Sed ta defino ne plu havas senco, kande on aplikas a verbo : *troviĝi*, divenar trovar ? *mortiĝi*, divenar mortar ? Do on ne povas solvar la questiono, dicante ke *iĝi* signifikas *iĝi* – *i*. Oportas ya questionar, quale pri **-ig**, kad, aplikata a verbal radiko, **-iĝ** signifikas *iĝi* – *anta* od *iĝi* – *ata*. Pri la netranzitiva verbi existas nula dubo : ol povas signifika nur *iĝi* – *anta* : *sidiĝi*, iĝi sidanta ; *kuŝiĝi*, iĝi kuŝanta. Tal esas la propra e primitiva senco di ta verbi. Tamen, on multe diskutas, kad ita verbi havas senco reflektiva o pasiva ; ed ula autori docas, ke li korespondas a reflektiva verbo nur se l'ago esas nevolita (52). En ta kazo, *sidiĝi*, *kuŝiĝi* signifikus *sidigar su*, *kushar su*, nur kande ta agi esas nevolita ed acidentala (kande on falas, exemple) ; sed on uzas li konstante kun la ordinara senco di la reflektiva verbi, qui implikas volita ago (53). Same *stariĝi* (iĝi staranta) povas nur signifika volita ago : su starigar, su levar. Forsan on objektos, ke lor ta verbi esas neutila, e ke esus plu klara uzar la reflektiva verbi : *sidigar su*, *kushar su*, *starigar* (o *levar*) *su* ; ed on esos forsan justa.

---

(52) L. E. MEIER, *Vollständige methodische Grammatik*, p. 45, 1891 ; MAX TALMEY, *Practical and theoretical Esperanto*, p. 37-38, 1907.

(53) L' *Universala Vortaro* donas : **sidiĝi**, *sidigar su*. Sed en la *Dua Libro* (1888), Dro ZAMENHOF distingis *sidiĝi*, nevolita, de *sin sidigi*, volita.

Dro ZAMENHOF semblas admisir *iĝi* prefere kun la senco di la nevolita reflektivo : nam, en *Ekzercaro*, se il donas *sidiĝu* quale equivalanta di *sidigu vin*, il semblas preferar ca lasta formo ; e kontre, il semblas volir precizigar la senco di *pendiĝi* per ica frazo, quan oportas citar integre : « *Mi ne pendigis mian ĉapon sur tiu ĉi arbeto ; sed la vento forblovis de mia kapo la ĉapon, kaj ĝi, flugante, **pendiĝis** sur la branĉoj de la arbeto* ». On rimarkos la kontrasto inter *pendigis* e *pendiĝis* : la chapelo ne esis pendata, ol pendis su o plu juste ol divenis pendita (o pendanta, nam por ni la verbo *pendar* esas mixita). Same il provis explikar la senco di *mortiĝi* per ica frazo : « *Mia onklo ne mortis per natura morto, sed il tamen ne mortigis sin mem kaj ankaŭ estis mortigita de neniu ; unu tagon, promenante apud la reloj de fervojo, li falis sub la radojn de veturanta vagonaro kaj **mortiĝis*** ». On vidas ke *mortiĝis* opozesas, quale sola justa expresuro, ad omna altra hipotezi : *mortis, mortigis sin, estis mortigita. Mortiĝi* semblas do signifika : *mortigesar nevole*. Sed ni konfesas ne bone komprenar la subtilesos di ta distingi : nam esas omnakaze vera, ke la onklo mortis, e ke il esis mortigata da la treno. To venas probable de ula linguala kustumi, qui permisas uzar la verbo *mortigar* nur kande ol havas persono quale subyekto : sed se l'onklo ne esis mortigata da *ulu*,

ne konsequas, ke il ne esis mortigata da *ulo* (la treno).

Omnasupoze, *mortigi* e *pendigi* uzesas hike kun la senco di pasivo, od adminime di nevolita reflektivo. Ni do ne komprenas, ke la Esp.-germana vortolibro dicas : **pendigi**, *sich aufhängen* (pendar su), e mem : **ekziliigi**, *freiwillig in die Verbannung gehen*, exilar su vole. Ta nekonsequi provas adminime, ke la sufiko **-iĝ** esas tre ambigua, e ke sa senco esas extreme konfuza e shancelanta.

Se ni transiras a la tranzitiva verbi, l'ambigueso duoplijas. Se on konsultas l'uzado, *trovigi* signifikas : esar trovata ; *vidigi*, esar vidata ; *fariigi*, esar facata ; *fermiigi*, esar klozata ; e. c. Ta verbi havas do la senco di simpla pasivi. Ankore hike, on povus questionar, kad ne esus plu simpla e klara, uzar la pasiva verbi. Irgakaze, **iĝi** havas en ca kazi la senco pasiva : *iĝi – ata*. Se do on volas legigar l'uzado, oportas enuncar por **-iĝ** regulo tute simila a ta di **-ig** : « Kun netranzitiva verbo, **-iĝ** signifikas *iĝi – anta* ; kun tranzitiva verbo, *iĝi – ata* ».

Sed yen altra malfacilajo. *Levigi* (de *levi*, tranzitiva verbo) uzesas, ne kun pasiva senco (*levesar*), sed kun senco reflektiva (e mem volala) : *su levar*. On rimarkos hike anomaleso : la verbi per **-iĝi** ludas la rolo di reflektivi kune relate simpla verbo (*levi*) e relate verbo derivita per **-ig** (*starigi*). Se *starigi* esas la reflektiva di *starigi*, semblas logikala, ke *levigi* esez la reflektivo di *levigi*, ne di

levi : ol signifikus do : igar levar su. Od inverse : se *leviĝi* = su levar, *sidigar su* devus dicesar *sidigiĝi*. Altravorte, **iĝi** equivalas, lor a *su – ar*, lor a *su – igar*.

Pluse, on uzas ordinare *sciigi* kun l'aktiva senco : *iĝi scianta* (saveskar). Sed to esas ecepta kazo, quan nul interpreto povas justigar : quale dicas S-o TALMEY, « ol esas mallogikala ye omna vidpunto ». En nuna Esperanto, on povas expresar ta ideo per *ekscii* ; sed rigretinde, pro ke la prefixo **ek-** esas dusenca, *ekscii* povus signifika momentala savo tam bone kam komenco di savo.

Ni ne povas diskutar hike omna aparta mallogikaji, quin genitas la sufiko **-iĝi**. Ni citos nur unu, nam ol esas tipatra : *komunio* genitas la verbo *komunii* ; on supozas forsan, ke ta verbo signifika facar l'ago komunio ? Tute ne : ol signifika *komuniigar* ; e *komuniar* dicesas : *komuniigi*. Qua povos explika ta stranjega derivajo, qua eskapas la logikal analizo ? Semblas tute racionala dicar : *komuniar*, e *komuniigar*. Existas multa altra verbi per **-iĝi**, qui esas egale mallogikal o malklara, e quin on vicigus oportune, chanjante la senco di la radiko, per verbi kun **-igi**.

Rezume, la nuna Esperanto facas evidenta trouzo de ca sufiko, tante komoda pro sa neprecizeso ipsa, ed importas regularizar e restriktar olsa uzado. Semblas natural e logikal uzar la pasiva e reflektiva formi, kande la senco postulas li

rispektive, e rezervar la sufijo **-iĝ** a l'kazo di ago reflektiva nevolita, qua esas quaze mediata inter la pasivo e la propre dicita reflektivo.

V. – Afixi **EK-** e **-AD**

Ta du afixi esas definitiva ambigue, e l'uzado, o plu juste la misuzo, augmentas ta difekto en granda mezuro. Ni vidis ke la sufijo **-ad**, segun la *Fundamento*, expresas « la duro di l'ago » e, per extenso, olsa itero. Sed ofte ol servas por indikar la simpla ago, aparte en omna kazi, en qui verbo derivas nemediate de substantivo, qua ne signifikas ago (*krono, kroni, kronado*). Pluse on rimarkis, ke ol servas por tradukar la nuanco di imperfekto en la naraci, pro ke ol indikas « ke ago esas nun facata » (54). To esas tri uzi, do tri diversa senci di sama sufijo. Sed ol havas ankore altri, en ula derivaji, a qui on atribuas per misuzo maljusta senco. Exemple, *parolado* signifikas *diskurso*. Or, se on komparas *parolado* a *kantado*, *marŝado*, e. c., ol signifikas nur la frequa o duranta praktiko di la parolo (55). Ed en ta senco, sola justa, ol uzesas en la *Fundamento* : « Lia hieraŭa parolo estis tre bela, sed la tro multa parolado lacigis lin » (*Ekzercaro*, § 40). La senco esas klara : on povas parolar dum tuta jorno sen facar un diskurso : do *parolado* ne

---

(54) AYMONIER, *Grammaire complète*, § 256.

(55) Komp. *Ekzercaro*, § 40 : « La kantado estas agrabla okupo ».

povas signifika *diskurso* (56). On esas cetere duktata dicar *paroladeto* vice diskurseto, t. e. malgranda granda parolo ! Yen la ambiguosi, qui naskas de tanta diversa uzi : se me dicas : « Hieraŭ mi paroladis... » to povas signifika tri kozi : 1-e Me multe parolis hiero (vid. *Fundamento*, lok. cit. : « mi saltadis la tutan tagon... ») ; 2-e Me facis hiero diskurso ; 3-e Me esis parolanta hiero... (dum ke altro eventis : senco di l'imperfekto). Esas evidenta, segun l'exempli di la *Fundamento* ipsa, ke l'unesma senco esas sola justa, e ke la du altra uzi esas misuzi. On bezonas aparta radiko por signifika *diskurso* ; e pri l'imperfekto, se ol mankas, quale semblas, ad Esperanto, on devas adjuntar ta tempo a la konjugado, e ne suplear ol per surogati, qui alteras la senco e rolo di ula afiksi.

La dusenceso di la prefixo **ek-** aparas en sa defino ipsa : « **ek** indikas ago qua komencas o qua esas momentala ; ex. : *kanti*, *ekkanti* (komencar kantar) ; *krii*, *ekkrii* (krii subite) ». To esas du senci vere diferanta, quin esas ofte utila distingar. Exemple, *ekvidi* povas signifika *videskar* (komencar vidar) o *videtar* (vidar nur momente e malbone). D-ro ZAMENHOF konciis ta dusenceso, nam en *Pri reformoj en Esperanto* (1894) il skribis : « **ek** (signifas nur agon momentan) ». Rigretinde, de la du senci di **ek** il selektis precize la

---

(56) *Interparolado* signifika *konverso*, e ne : kambyo di diskursi.

min utila, e ta quan on maxime trouzas. Ol esas la min utila, nam, pro ke **-ad** indikas la duro od itero di l'ago, la simpla verbo indikas suficante l'ago momental o simpla (57) ; e kande on volas montrar aparte la mallongeso o subiteso di l'ago, on ne povas dispensar su uzar adverbo, sempre plu preciza kam afixo triviala e malklara. To esas anke la senco, quan on maxime trouzas : nam la slava Esperantisti preske ne povas uzar ula verbo sen adjuntar ad ol la prefixo **ek-** o la sufiko **-ad**, segun la kazi : e to genitas teroriganta trouzo di ta du afixi, sed precipue di l'unesma, qua preske sempre esas absolute neutila, e di qua l'iterado divenas vere tedanta : *ekaperi, ekbati, ekfrapi, ekgrati, ekrigardi*, e. c. max ofte havas la sama senco kam la simpla verbi : *aperi, bati, frapi, grati, rigardi*, e. c. Qua esas exemple la signifiko e l'utilesa di *ek-* en frazi quale ici : « *Ekaŭdinte* tiun ĉi plendon... – Kio min defendos, se oni *ekvolos* fari al mi... malbonon ? (58) – Vi tiel krias, ke ŝtono *ekkompatus* vin (59). – Foje kiam en la lando *ekregis* granda malklareco, eĉ la ĉiutaga pano *ekmankis* al li (60). » Hike **ek-** esas uzata mem kontre la senco, nam parolesas evidente pri duranta stando (indijo). « Ĉiufoje kiam ŝi *ekstaris* antaŭ

---

(57) En la *Fundamento*, *pafo* opozesas a *paŝado* ; tamen la slava Esperantisti nultempe abstenas dicar : *ekpafo* !

(58) *Fundamenta Krestomatia*, p. 29.

(59) *Elektitaj fabeloj de fratoj Grimm*, p. 8.

(60) *Ibid.*, p. 18.

ĝi » (la spegulo) (61). « Kio okazos, se ni *ekmalpacos* kun li ? » (62) « Granda reĝo *ekregis* en Grekujo » (63). Hike la senco esas plu juste ta di l'imperfekto : *esis regnanta*. On trovas mem la du afixi **ek-** e **-ad** aplikita a la sama verbo, quale se lia senci ne esus kontrala : *ekvidadis*, *ekamadis* (64). Ta trouzo di **ek-** esas tante plu frapanta, ke en la senco di « komencar » ol vicas ofte maljuste la sufijo **-iĝ** : *ekmalsanis* (65).

Cetere, ta afixo esas malbone selektita : por omna Indo-Eurpano, la silabo **ek** sugestas l'ideo ekirar (66), dum ke la sufijo di l' « inkoativa » verbi esas **-esk** o **-isk** (67) ; tale ke irgu, qua ne esas avertita, esas tentata, exemple, tradukar *eklerni* per : finar lernar, vice : komencar lernar (68) ;

---

(61) *Ibid.*, p. 27.

(62) *Ibid.*, p. 120.

(63) *Fundamenta Krestomatio*, p. 24.

(64) *Ibid.*, p. 53 : *La virineto de maro*, trad. L. Zamenhof.

(65) *Elektitaj fabeloj*, p. 99, 107, 141.

(66) *Ek* o *ex* en greka, *ex* en latina, en omna romanala lingui, ed en omna internaciona vorti veninta de la latina. Ta prepoziciono tute internaciona esis tre maljuste chanjata en *el*, nam ica formo tro similesas *en*, e konseque on esas sempre expozata intermizar per audo ta du silabi, qui havas senco diametre opozita. Or existas kazi, en qui grande importas savar, kad on devas enirar od ekirar (*eniri*, *eliri*).

(67) En greka e latina. *Idiom Neutral* uzas la sufijo *-esk*, e *Novilatin* la sufijo *-escir*, sed la du nur kun nomi, kun la senco *divenar*.

(68) Esperanto uzas maljuste *ellerni* kun la senco lernar tute o funde, dum ke la sola senco admisebla esus : finar lernar (ekirar la lerno, la studyo).

ekdormi per vekar, e ne per dormeskar. Rezume, kun la senco di momental ago, ol esas neutila ; e kun la senco di komenco di ago, ol esas malbone selektita.

La trouzo, quan la slava autori facas de la du afixi **ek-** e **-ad**, esas nur idiotismo : ol venas de partikularajo di la rusa konjugado, qua distingas diversa « aspekti » di la verbi, nome l’aspekto perfekta, e l’aspekto imperfekta (durala od iterala). Internaciona linguo devas vere povar expresar omna nuanci di penso, sed logikale, e ne per idiotismi ; ol do ne devas kargar su per formi nur nacionala, di qui la semblanta richeso esas esence nur surogato por remedyar la « malricheso » di la rusa konjugado (69).

---

(69) REIFF e LÉGER, *Grammaire russe*, 5-a edit., p. 167 (Paris, Guilmoto).

REZUMO

Ni volas rezumar la konkluzi di ca *Studyo* en kelka praktikala reguli :

1-e. La substantivo nemediate derivita de verbo signifikas l'ago o stando expresata da la radiko. Konseque, ula verbo povas derivar nemediate de substantivo nur se olca expresas ago o stando ; ed en ica kazo la verbo signifikas : facar ta ago, esar en ta stando.

2-e. L'adjektivo nemediate derivita de substantivo signifikas : « qua esas – ». Konseque, substantivo nemediate derivita de adjektivo povas signifiki nur : « ulu od ulo qua esas – ». Se on volos indikar precize, ke ta substantivo expresas kozo, e ne persono (en kazo di dubo), on uzos la sufijo **-aj**.

3-e. L'adjektivo ne povas derivar nemediate de verbo : ol derivas nur tra la substantivo (ex. : *paroli, parolo, parola*), segun la antala reguli. Konseque, nula verbo povas derivar nemediate de adjektivo (ecepte se ca adjektivo derivas ipsa de la verbo). Por expresar : « esar tala », on uzos la sufijo **-es** ; por expresar : « igar tala », on uzos la sufijo **-ig** ; por expresar : « divenar tala », on uzos la sufijo **-ij**.

4-e. L'adverbo nemediate derivita de adjektivo signifikas : « per tala maniero ». Ol ne devas uzesar

vice l'adjektivo, sed nur kande on bezonas indikar la « maniero ».

5-e. Por formacar l'adjektivi qui signifikas : « qua apartenas a –, relativa a – », on juntos la sufijo **-al** a la nomal o verbal radiko.

6-e. Por formacar la verbi signifikanta : « provizar, vestizar, garnar, plenigar per – », on juntos a la radiko la sufijo **-iz**.

7-e. Por formacar l'adjektivi signifikanta : « plena de, kontenanta, havanta en su – », on juntos a la nomal radiko la sufijo **-oz**.

8-e. Por formacar l'adjektivi signifikanta : « qua povas – », on juntos a la verbal radiko la sufijo **-iv**.

9-e. Por formacar la verbi (netranzitiva) qui signifikas : « genitar, produktar, sekrecar – », on juntos a la nomala radiko la sufijo **-if**.

10-e. Por formacar la verbi (tranzitiva) qui signifikas « agar sur – per – » o « traktar – per – », on juntos a la radiko di la duesma nomo la sufijo **-ag** (radikalo di la verbo *agar*).

11-e. Por expresar la rezultajo o produkturo di ula ago, distingenda de ta ago ipsa, on juntos la sufijo **-ur** a la verbal radiko.

12-e. La sufijo **-aj**, kun nomal radiko, signifikos : « kozo qua havas ta qualeso, o facata ek ta materyo » ; kun verbal radiko, ol signifikos « **-ataj** », t. e. indikos l'obyekto pasiva di l'ago (la rekta komplemento di la verbo).

13-e. La sufijo **-ul** signifikos nur : « karakterizata per – », e konseque la derivajo havos sempre altra senco kam la radiko ; ol povos esar indiferente adjektivo e substantivo (*gibula, gibulo*).

14-e. La sufijo **-ig**, kun nomal radiko, signifikos : « igar tala » ; kun radiko di verbo netranzitiva, ol equivalos **-antig** ; kun radiko di verbo tranzitiva, ol equivalos **-atig**.

15-e. La sufijo **-ij**, kun nomala radiko, signifikos : « divenar tala » ; kun radiko di verbo netranzitiva, ol equivalos **-antij** ; kun radiko di verbo tranzitiva, ol equivalos **-atij**. On devos uzar la formi pasiva o reflektiva omnafoye kande la senco postulas o nur permisas to.

16-e. La prefixo **ek-** esos supresata, en la senco di momental ago ; en la senco di « komencar... », ol esos vicata da la *sufijo -esk*.

Rekomendo. – En la lernolibri e vortolibri, on sequos sempre en la nemediata derivado l'ordino : « verbo, substantivo, adjektivo, adverbo », segun posibleso. Sed to esas nur praktikal konsilo, qua nule kontredikas nia teorio di la renversebleso. Ni memorigas, ke la skopo di nia tuta *Studyo* esas efektigar, *ke la senco di irga derivajo dependez nur de la senco di la radiko, e nule de la gramatikal rolo, quan on atribuas ad ol* (plu o min arbitrie), tale ke on povez determinar ta senco konocante nur la senco di la radiko, e nule l'ordino o modo per

qua on derivis ol. Altravorte, oportas, ke on povez departar de irga vorto di ula familyo (konocante sa senco) por deduktar certe la cetera vorti di ta familyo, sen konsiderar, qua esas la primitiva vorto. To ne esas pure teoriala postulo, qua vizas nur la logikal perfekteso di la linguo (quankam la klareso e precizeso esas sa esencala qualesi), sed praktikala kondiciono di uzado, nam nur olu igos reale la linguo facile komprenebla, lernebla ed uzebla da omna intelekti (70).

---

(70) Hike l'unesma edituro kontenis, quale exempli di aplikado, la du familyi *armo* e *lumar*. On povas nun vidar oli, e mult altra exempli, en la vortolibri di la linguo Ido.

DISKUTADO (71)

1. En nia *Historyo di la Linguo universala*, ni previdis objekto posibla : « Esas neposibla enumerar omna relati pensebla inter nia idei, do inter la vorti di sama familyo, e konseque aplikar a singlu aparta afixo ; li esas, o infinita, od tro multa ».

Respondo. – La nuna *Studyo* refutas ta objekto : ol klasizis omna derivo-formi, qui aparas fakte en nia vortolibri ; ed on vidas, ke li esas nek infinita nek tre multa. Suficas adjuntar 4 o 5 nuva afixi a ti di Esperanto. E por la limit-kazi, qui eskapas omna klasizo, on povas uzar la nedeterminita sufikso **-um** ; sed nur en kazo extrema, e ne kande on devas expresar relato preciza, definitiva, qua prizentas su ofte (72).

2. Esas neutila admisar nuva afixi ; to igos la linguo nur plu komplikita, plu malfacile lernebla, precipue da la min instruktiti.

---

(71) Pro ke ta verko vizis precipue l'Esperantisti, ol kontenis sub ica rubriko detaloza diskuto di omna argumenti di la « konservemi », e di l'objekti facita o probable facota ad irga reformo di la derivado. Ni rezumas nun ta diskuto, qua havas nur retrospektiva intereso.

(72) Ico montras kun quanta sincereso nia kontredicanti opozas a ni, ankore nun, l'objekto quan ni esis enuncinta en problematra formo en la *Historyo di la Linguo universala* en 1903.

Respondo. – Se ta objekto havas kelka valoro, ol signifikas, ke Esperanto esas ja tre malfacila per sa sistemo di derivado. La precipua skopo di ca sistemo esis, origine, sparar max multe la radiki. Sed to esas nur acesora utileso di la derivado : nam se la senco di la derivaji ne deduktas logike de la senco di la radiko (o di la kompozanti), ol ne esas sparo, sed kargo di la memoro ; ed esus plu bona, adoptar nedependanta radiko. Do l'utileso di la derivado, mem por faciligar la lernado ed uzado di la linguo por omna spiriti, dependas esence de sa logikaleso.

3. La komuna raciono suficas por indikar o sugestar la senco di la nemediate derivaji, quale en nia lingui : quon on povas facar per *krono*, se ne *kronizar* ?

Respondo. – On oblivyas, ke nia lingui prizentas l'exemplo di omna mallogikaji ed absurdaji, quin la L. I. ne devas imitar, sed evitar maxime posible. Pluse, se nia lingui derivas nemediate verbi de substantivi, li havas inverse specala suffixi por derivar de la verbi la substantivi di ago, quin Esperanto derivas nemediate : *couronnement*, *coronation* ne riskas do intermixesar kun *krono*. Cetere, oportas savar, kad ula verbo esas primitiva o derivita ; e to esas precize la malfacilajo, quan ni volas supresar (por « malkargar la memoro » !) Fine, la relato di verbo

a la substantivo, de qua ol derivas, esas extreme varyanta e mem kapricoza : *saler* = salizar ; sed *plumer* = senplumigar ! Tale eventas (ico esas fakto di nia personal sperienco) ke la sama verbo (*dokumenti*) signifikas ulo (dokumentizar) por la Franci, ed altro (pruvar per dokumenti) por altra populi. Kad Esperanto ne ja uzis la verbo *limi* por dicar : « esar kontigua », dum ke ol povus egale, o plu versimile, signifika : *limitesar*, o *limitizar* ? *Fotografo*, por Franco, indikas evidente persono (fotografisto) ; por Anglo, kozo (fotografuro) ; por altri, ol indikos instrumento (fotografilo), same kam « *telegraf* » ! Tala esas la kaoso, quan genitas la nemediata derivado, konfidita a la « komuna raciono » !

4. La nuva afixi propozita esas tro nepreciza : kad *orizar* signifikas plenigar per oro, o kovrar per oro ? Do li ne esas suficanta por exkluzar omna dusenceso.

Respondo. – Ta objekto povus egale direktesar kontre la « malnuva » afixi, e fakte esis facata, tre juste, pri pluri de li (*pregeyo*, *lerneyo* ; *vagonaro*, *navaro* ; *haltigilo* vice *freno* ; e. c.). Sed la kompetenti agnoskis la neceseso di kelka elastikeso en la senco di l'afixi ; e ta elastikeso havas nula detrimento, se on ne trouzas ol, quale facas Esperanto. Ex. *pafilo* signifikas propre irga pafanta armo, e ne speciale fusilo plu kam pistolo o kanono.

Tranchilo indikas irga tranchanta utensilo, e ne precize kultelo, e. c. Ido emendis od evitis ta difekto. Cetere, en teknikala linguo, on bezonas aparta vorto por singla speco de « pafilo », de « tranchilo » ; do l'uzo di ta nepreciza vorti sparus nur un radiko ek multi, e to nur per konvenciono. Ankore hike, la chefa skopo ne devas esar la maxima sparado di radiki, sed la logikaleso di la derivado.

5. La nuva afixi, e la nuva severa reguli di derivado, longigos la vorti, ed igos la frazi komplikita, pezoza e tedanta.

Respondo. – Ne plu kam la « malnuva » afixi, quin cetere on trouzas shokante, en vorti quale : *malĝentilulino, maloportunaĵoj*, e. c. Se ni adjuntas kelkafoye sufixo, ni supresas kelkafoye altra : ex. ni dicas *malsaneso* vice *malsano*, sed *malsano* vice *malsanulo* (73). To facas quaze kompenso. Cetere, suficas nun lektar texti en Ido, e konstatar, kad li esas plu longa e pezoza kam la sama texti en Esp. Or, tute kontre, li esas sempre min longa e plu fluanta.

6. La nuva afixi esas forsan utila, mem necesa por la cienco ; sed por la komuna vivo li esas tro subtila, tro delikata ; nultempe l'adepti lernos uzar

---

(73) Pro quo on dicas *malsan-ul-ejo*, sed *malliber-ejo* ? On devus ya dicar : *malliber-ul-ejo* !

li juste ; to komplikos la komuna linguo, qua devas esar facila por omni.

Respondo. – La nuva afixi ne esas plu malfacila o plu subtila kam le malnuva, ed omna objekto, quan on facas pri iti, refalas necese sur ici. Quo esas plu ordinara, plu familiara por la max vulgara mento, kam l'idei : « salizar la supo », e : « fangoza voyo » ? On ne devas distingar la ciencala linguo de la komuna, nam la du devas havar la sama gramatiko e sintaxo, e konstitucas vere nur un linguo. Kad on povas konceptar, ke l'injeniori dicos : « *gudrizar* voyo », e la laboristi : « *gudrar* voyo » ? Li devas necese uzar la sama vorto. Or la ciencala linguo devas impozar a la komuna sua exakta expresuri, ne la komuna impozar a la ciencala sua tro nepreciza e konfuza koncepti. Se uli ne esas sat inteligenta por komprenar l'uzo di ca o ta sufijo (ex. **-iz** en *gudrizar*), li lernos ta verbo « tute pronta » per l'uzado, same kam li lernas nun multa Esperantala derivaji tute absurda, quin la analizo ne povas justigar (ex. *kulpigi*, *elparoli*, e la sennombra derivaji per *-ulo*). Sed por la ceteri, esos plu facila lernar l'uzado di afixi logikal e preciza kam l'uzado di mallogikala derivaji, qui konstitucas vera logogrifi. Cetere, la sperienco ja montris, ke l'autori di ta superba objekto tute mistaxas l'inteligeneso di la « max multi » : e docanti di Ido atestas, ke li docas facile la sistemo

di derivado mem a germana laboristi, qui rapide komprenas ol, se nur on explikas ol per exempli oportune selektita en lia patriala linguo ; nam omnia lingui kontenas, latente, la modelo di omna ta logikala derivadi (74).

7. On ne devas igar la linguo tro logikala, tro perfekta ; to esus rigidigar e stonigar olu, katenizar e paralizar la spirito, e. c.

Respondo. – Ni nule deziras linguo pure logikal e « filozofiala » : ni montris, ke to esas kimera idealo. Sed on povas e devas postular de la L. I., ke ol esez adminime tam exakta kam nia lingui, tante neprekta, e ke ol furnizez justa expresuri a l'idei, kande ici esas preciza (quo eventas precipue en la teknikala e ciencala domeno). Or Esperanto esas extreme malricha e nepreciza, pro ke ol expresas nur la max vulgara e konfuza idei. Exemple, ta linguo, qua havas tanta vorti por indikar la materyala kozi, havas preske nula por la mentala e morala idei (karaktero komuna ad omna primitiva lingui !). Ol havas nula vorto justa por dicar : *kozo*, *audaco*, *testo*, *objektar*, *kontestar*, *pronuncar*, *forcar*, e mem *karitato* ! Ol expresas *prudenta*, *oportuna*, e. c. per malhabila perifrazi, qui esas nur signo di ditreso. D^{ro} Zamenhof dicas ke, se on judikas *parolado* tro nepreciza, on ne povas tamen

---

(74) V. letro da D^{ro} O. LIESCHE en *Progreso*, N° 12, p. 747.

dicar : *antaŭpublikparolataĵo*. Certe ; sed il obliwyas, ke vice derivajo tro longa o tro nepreciza, on devas adoptar specala radiko (hike : *diskurso*) ; cetere, *parolado* ne esas nur nepreciza, ol esas tute nejusta. Sed ta respondo ipsa pruvus, ke il sempre vidis la remedyo nur en derivaji e kompozaji komplikita e « kilometratra ». Cetere, omna regulo esas jeno e restriktio di la « libereso » ; sed la logikala reguli helpas la spirito, dum ke le mallogikala fine tedas ol. Ne esas plu malfacila, esas mem plu facila lernar e dicar : *orizar*, *elektrizar*, kam lernar e dicar : *blindulo*, *richulo*, e. c.

8. Irge qua esas la difekti di Esperanto, ol vivas, ol progresas. Ka to ne suficas ? Ni nek deziras nek bezonas linguo perfekta.

Respondo. – To esas la lasta argumento di la « praktikal homi ». Sed on povis alegar ol same por Volapük ante dudek yari ; se la « perfekteso » di la linguo esas tute indiferenta, pro quo la nuna Esperantisti, e lia Maestro unesme, ne adoptis Volapük, qua lor « vivis » e « progresis » ? On parolis ol, on komprenis inter su per ol ; ka to ne suficis ? La veraĵo esas, ke la L. I. povas nultempe esar tro bona, tro simpla, tro facila, sed anke tro preciza e kompleta. On dicas, ke Esp. « funkcias ». Esez ; sed til ube, e til kande ? Ol pretendas esar pronta por la ciencala uzado ; to esas

evidente malvera. Ol bezonas ankore mili de vorti, quin on fabrikas tute hazarde e sen metodo (segun la konfeso di la chefi ipsa). Ol adoptas pelmele radiki tute nenecesa, qui duopligas o triopligas le existanta (*redakti, redaktoro, redakcio ; iniciati, iniciatoro, iniciativo*). Ol adoptas anke sen kritiko omnaspeca vorti pure nacionala ed exotika, di qui l' autori di vortolibri ipsa ne savas la senco, sed quin li « registragas » pie, nam to esas « l'uzado » ! E pri la derivado aparte, pro manko di fixa reguli e di kelka suffixi, on formacas hazarde derivaji tute sensenca o kontresenca. Or se la maestri ipsa donas tala exemplo, quon facos la simpla adepti, qui konocas plu o min bone la linguo ? La ciencisti, la komercisti, bezonas linguo tute pronta, ne linguo facota ; nam altre, li facos ol e facos ol malbone. O prefere, kande li rimarkos, ke ta linguo tante laudata ne furnisas a li suficanta moyeni di ekspreso, li simple forlasos ol, e renuncos omna deziro ed espero di L. I. Do ne nur on koruptas Esp., sed on nocas l'ideo ipsa per ta malsaja e fanfaronema politiko, qua pozas la plugilo avan la bovi, to esas la propagado avan la perfektigo di la linguo, e livras la devlopo di la linguo ad omna hazardi e kaprici di l'« uzado », qua genitis nia mallogikal e nereguloza lingui. Se Esperanto devas divenar « vivanta linguo », tam komplikita e fantazioza kam la « ceteri », ne valoris la peno konstruktar linguo artificiala !

Altralatere, on ligas ol a la Fundamento, qua igas la linguo vere neemendebila, nam ol kontenas l'exemplo e la modelo di omna difekti, quin ni montris e korektigis hike. Mem por la vortaro, la Fundamento impedas omna sistema reformo, e l'adopto di la max utila vorti. Exemple, on bezonas la radiko *ment*, de qua derivas l'adjektivo tute internaciona *mental*. Nu ! on ne povas prenar ol, pro ke plezis a D-ro Zamenhof donar ad ol la senco di *minto* ; l'uni prenas *menso* (barbarismo !) ; altri prenas *mental* (kun la sufiko *-al*, neutila ed absurda en substantivo), ed altri mem audacas uzar *mento*, donante ad ol duopla senco. Do on havas tri radiki, vice unu justa ! Tala esas la kaoso, quan genitas la Fundamento, pro la dogmo di la netuchebleso. Ne nur ol « konservas » la difektoza parti di la linguo, sed ol produktas sempre, fatale, altra difekti. La superstico di la Fundamento esas tante granda, ke la « fidela » Esperantisti ne volas enduktar la nuva sufiko **-iz**, pro ke la Fundamento dicas *aerumi* vice *aerizar* ! On repetas sencese : « Adjuntez, ne chanjez ! ». Sed fakte, la kulto di la Fundamento impedas mem facar la max utila e nenociva adjunti, pro ke li sempre chanjus kelko en la « santa libro ».

Cetere, la netuchebleso, ek qua on facis nun dogmo, esis, origine ed en la mento di D-ro Zamenhof, nur provizora e praktikala ; ol devis nur impedar la chanji per privata inicato. Sed ol devis cesar, kande ula internaciona autoritato,

« akademio o kongreso », solvus la questiono di la L. I., ed adoptus Esperanto, mem kun reformi, qui chanjus ol « til plena nerekonocbleso ». Nu, la Komitato di la Delegitaro esis tala autoritato, segun multa Esperantisti ipsa (qui ajornis til ta evento lia deziri, proyekti e propozi di reformo) ; e la reformi adoptita da ta Komitato nule chanjis la linguo « til plena nerekonocbleso » : li lasis subsistar omna principi, e nur regulizis lia aplikado. On havis do la yuro esperar, ke D^{ro} Zamenhof, fidela a sua solena e repetita promisi, aceptus la « plubonigi », qui esis la kondiciono di l'adopto. On savas, ke to nule eventis.

Omnakaze, la max kompetenta Esperantisti agnoskas la neceseso di ula reformi. La max sagaci e saji de li pensis, ke la kunveno di la Delegitaro ofris unika okaziono realigar oli sen detrimentar l'uneso, ed igar la linguo digna de la « oficiala sancioni », quin on ambicyis por olu. Pri la derivado, aparte, ica *Studyo*, qua esis komunikata a mult eminenta Esperantisti, esis aprobata da preske omni, e nur malmulti kritikis en ol detali, cetere facile emendebila, qui ne koncernas la principi. Sed altri deklaris su « konservemi » nekconciliebla, pro praktikal motivi, ed asertis, tute kontre, ke la tempo esas max maloportuna por facar la reformi, di qui li konfesis la neceseso « principe » e teorie. L'uni asertas, ke la reformo venas tro tarde : Esp. esas ja « linguo vivanta », ol havas tanta adepti, tanta libri,

ke on neplu povas re-fuzar ol, quale se ol esus nur « teoriala projekto ». L'altri kontre asertas, ke la reformo esas tro frua : nun ol povas nur trublilar la adepti, precipue la novici, ed impedir la propagado ; on devas propagar energie, obstine, la linguo tala quala ol esas, kun sa difekti agnoskita, ed ajornar omna reformo til la tempo, kande la guvernanti di la precipua stati, adoptante Esperanto, impozos e sancionos ta reformi per sua nerezistebla autoritato e povo. Ta du aserti kontredicanta refutas l'una l'altra ; nam, se la praktikal motivi alegita da l'unesmi esas justa, li esos ankore multe plu forta en la tempo, plu o min fora, a qua la duesmi volas ajornar omna reformo. Tamen existas homi, qui enuncas li serioze samtempe ! Tala kontredico pruvas nur, ke li reale aceptas nula reformo, e resendas ol... a la greka kalendi. Sed ni aceptas lia rendevuo : e pro ke li fidas a la guvernanti por enduktar la L. I. en la lerneji ed impozar ol a la publiko, ni expektas quiete lia judiko ; nam ol ne povos diferar de la judiko di la ciencisti, qui omni agnoskas la supereso di Ido ye Esperanto. Se do la partiani di la L. I., ed aparte la senpartia e bonvola Esperantisti, volas sincere la triumfo di nia ideo, li devas quik adherar a la max bona linguo, a la sola, qua havas chanci esar uldie aceptata da la ciencisti e da la guvernanti.

KONKLUZO

L'unesma edituro di ca verko kontenis texte la sequanta linei : « On erorus komplete, se on kredus, ke ica kritika studyo esas, intence o mem fakte, malfavoroz ad Esperanto ; ni deziras protestar de ante kontre omna interpreto pesimista o malbonvola di nia laboro, e deklaras, ke ol esus tute kontral a nia opiniono ». L'evento pruvis, ke ta protesto antala ne esis neutila ; nam, malgre ol, nia intenci e nia agi esis shaminde misinterpretata de la fanatikeso o la partianeso. « Irge quante severa semblas nia kritiko, ol atingas nule la principi di Esperanto, sed nur l'aplikado plu o min konsequanta, quan on facas de li... Nia propozi havas do nula subversema karaktero, e ne mem povas nomesar *reformi* : li vizas nur regularizar, li esas do esence *konservema* di la principi di la linguo. Ke tala korektigo esas posibla konforme ta principi, o plu juste, por aplikar oli, to esas forsan la max bona pruvo di lia bonegeso ». E ni adjuntis, ke nul altra linguo artificiala (ankore mine nia naturala linguo) povus rezistar a simila kritiko ; ke do « la regularizo di la derivado... donus ad Esperanto decidiva supereso relate omna linguo... » (75). On laudas ante omno la logiko, qua regnas en

---

(75) Ni lasas judikar, kun quanta sincereso on povas objektar a ni ke, pro la sola fakto ke ni agnoskis la bonegeso di la principi di Esperanto, e ke la Komitato adoptis Esperanto « principe », ni esis obligata adoptar bloke omna sa difekti e

Esperanto, aparte en sa sistemo di derivado ; on devus dicar, ke ta logiko esas implikita e latentata en la principi, sed ke ol esas konstante violacata en l'aplikado. On do ne povas alegar ta principi por defensar Esperanto, dum ke ol oblivyas e kontredicas oli sencese en la praktiko. Or « la mallogikeso e l'idiotismo esas la koruptili di linguo artificiala ; se Esperanto volas vivar e prosperar, ol devas purgar su de ta kauzi di dekada e di dissolvo... ». Sed, pro ke la Fundamento kontenas la jermo di ta koruptema tendenci, oli nur developesis sub la direkto di la « konservemi ». Li manifestis su ja en 1906 en la germana vortolibri aprobata da D^{ro} Zamenhof ; li pose aparis ad omnia okuli en altra vortolibri fondita sur la sama metodo, o ne-metodo, qua konsistas « registrar » pasive l'uzado. Ta laboro di purigo e di kodexigo, a qua la Komitato di la Delegitaro neutile invitis la Lingva Komitato (qua kredis su, juste o maljuste, ligita da la Fundamento), esis exekutata da l'unesma Komitato sola ; ed la rezultajo di ta laboro esis la « Linguo internaciona di la Delegitaro » konocata sub la nomo « Ido ». Tale nia personala verko, destinata, tute bonvole e sincere, plubonigar Esperanto, kontributis konstitucar altra linguo, o plu juste, perfektigar Esperanto sub altra nomo, pro ke D^{ro} Zamenhof tale dekretis. L'autori di ta

---

vicii, e prosternar avan la Fundamento e la Lingva Komitato, « sola autoritato pri linguo ».

perfektigo deziris nur lasar la tuta merito e honoro a D^{ro} Zamenhof ; li nultempe pretendis atentar sa « autoritato » nek diminutar sa « gloryo ». Sed li devis konstatar, un foyo pluse, ta generala lego di la historyo di l'inventi : nome, ke la geniuli qui adportas en la mondo ideo nuva e fekunda, nultempe sequas ol til la fino : li haltas en meza voyo, e facas verko nekompleta e nefinita ; li lasas ad altri la tasko kompletigar e perfektigar ol ; ed ofte li konsideras ta duriganti di sua verko quale malamiki, akuzas li pri plajio o pri trahizo. To esas homala difekteto, tre explikebla ed exkuzebila. Sed ol nultempe haltigis la progreso neevitebla, qua nule dicernas la personi. Nultempe ula inventinto audacis deklaras sua verko « netuchebla » ; nam, irge kad lu volas o ne volas, sempre advenas tempo, en qua on perfektigas ol, ne pro ambicyo, superbeso od envidyo, quale asertas la malalta menti, sed unike pro ke la homaro nultempe haltas en sa persequo di la max bonajo. Yes, « la plubonajo esas malamiko di la bonajo » ; sed nur kande la « bonajo » pretendas barar la voyo a la « plubonajo ».

TABELO

AVERTO.....	2
INTRODUCO	5
CHAPITRO I. – <i>Nemediata derivadi</i>	9
I. Relato di la verbo e di la substantivo	9
II. Relato di la substantivo e di l’adjektivo.....	23
III. Relato di la verbo e di l’adjektivo	36
IV. Relato di l’adjektivo e di l’adverbo	41
CHAPITRO II. – <i>Mediata derivadi</i>	43
I. Sufixi -ul e -ec	43
II. Sufixo -aj	56
III. Sufixo -ig	61
IV. Sufixo -ig	66
V. Afixi ek- e -ad	71
REZUMO	76
DISKUTADO	80
KONKLUZO	91
